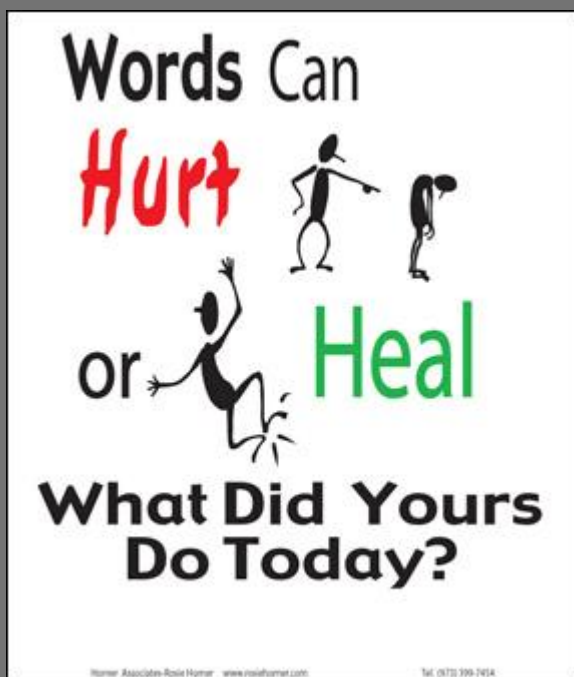


Juni
2011

De kracht van de tong

Wat is het effect van de methode Equip en Leefstijl gecombineerd op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemert school?



Meesterstuk in het kader van de opleiding Master SEN
Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Fontys Hogescholen Tilburg,

Naam: Rolinde Duisters
Studentnummer: 2048305
Begeleider: Huib Geldof



Voorwoord

Voor u ligt een onderzoeksverslag gemaakt vanuit de masteropleiding special educational needs (SEN), leerroute gespecialiseerd leraar voortgezet onderwijs. Bij het volgen van een Master Sen wordt een onderzoekende houding gevraagd van de deelnemer waarbij zijn professionele werkveld wordt onderzocht. Vandaar dat u dan ook in dit verslag een schriftelijke weergave vindt van een onderzoek waar de dagelijkse praktijk van de onderzoeker centraal staat.

Dit onderzoek is vooral gericht op het eigen handelen samen met een groep leerlingen op klassenniveau. Doel van dit praktijkonderzoek is een lessenserie ontwikkelen rondom respectvol omgaan met elkaar, lessen die grof taalgebruik sterk verminderen en respectvol omgaan met elkaar verhoogd.

Nadat ik de sleutel van mijn huis gekregen had was dat voor mij prioriteit en kwam mijn afstudeeropdracht op een laag pitje te staan. Toen alles eenmaal klaar was en er een zomervakantie tussen had gezeten, ben ik in september mede dankzij mijn lieve vriend, familie en schoonfamilie die flink geklust hebben, weer met een frisse start begonnen aan mijn afstudeeropdracht.

Ik wil vanaf deze plaats Joey Maturbongs in het bijzonder heel erg bedanken voor zijn steun en steeds weer de opbeurende woorden om ervoor te zorgen dat ik toch verder ben gegaan met de opleiding. Ook Huib Geldof, mijn begeleider tijdens dit onderzoek vanuit Fontys OSO heeft mij ondersteund in het proces van onderzoek doen. Zijn raad en aanwijzingen hielden mij op het juiste spoor. Daarnaast wil ik mijn vader Henrie Duisters en mijn zusje Fleurine Duisters bedanken voor hun kritische blik op mijn onderzoek, de tijd die ze erin hebben gestoken en de tips en adviezen die zij mij gegeven hebben. Ome Ger van Lierop bedank ik voor het controleren van mijn schrijfstijl en de spelling. Tot slot, bedank ik mijn critical friend Maartje Nobelen omdat zij samen met mij een heel jaar lang mee heeft gekeken en mij toch steeds weer heeft weten op te beuren om er voor te gaan.

Nu ben ik klaar met de opleiding Master SEN en kijk ik met een positief gevoel terug op mijn studieloopbaan!

Rolinde Duisters

Tilburg 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	6
1.Aanleiding	7
2. Theoretisch kader	10
2.1 Inleiding.....	10
2.2 Definities van communicatie, respect en grof taalgebruik	10
2.3 Wat wordt er in de literatuur verstaan onder communicatie?.....	11
2.4 Wat is respect?.....	11
2.5 Is grof taalgebruik een gedragsprobleem?.....	12
2.6 Wat zijn omgevingsfactoren? In welke omgeving wordt grof/ asociaal taalgebruik gesproken?	12
2.6.1 Welke omgevingsfactoren kunnen van invloed zijn? Hoe worden jongeren in hun taalgebruik beïnvloed?	13
2.7 Hoe kun je jongeren op een andere, respectvolle manier met elkaar laten communiceren?.....	14
2.8 Wat wordt er op de Frater van Gemertschool verstaan onder de fatsoensnormen; wat wordt er indezen verwacht van de leerlingen op deze school?.....	16
2.9 Wat is de methode Leefstijl en de methode Equip?	17
3. Samenvatting	19
3. Opzet	21
3.1 Inleiding.....	21
3.2 Onderzoeksvorm.....	21

3.3 Onderzoeksmethode	21
3.4 De onderzoeksgroep	22
3.5 Triangulatie.....	22
3.6 Waarnemingsmethode/ methode van gegevensverzameling	22
3.7 Operationalisatie/ meetinstrumenten	24
3.7.1 Inleiding	24
3.7.2 Vragenlijst leerlingen:.....	24
3.7.3 Vragenlijst MT	24
3.7.4 Tijdsteekformulier.....	24
3.7.5 Lessenserie	25
3.8 Onderzoeksplanning	25
4.Data-analyse	27
4.1 Inleiding.....	27
4.2 Analyse op de vragenlijst grof taalgebruik voor leerlingen	27
4.3 Analyse op de vragenlijst grof taalgebruik voor het Management Team van de Frater van Gemertschool.....	31
4.4 Analyse op het tijdsteekformulier, de lessen (beginmeting)	33
4.5 Analyse van het tijdsteekformulier, de eindmeting	35
4.6 Totale data-analyse	37
5.Conclusies en aanbevelingen	39
5.1 Inleiding.....	39
5.2 Conclusies van dit praktijk onderzoek.....	39
5.3 Aanbevelingen	41

5.3.1 Aanbevelingen die betrekking hebben op dit praktijkonderzoek	41
5.3.2 Aanbevelingen voor de Frater van Gemert school	41
5.3.3 Aanbevelingen voor het Management Team van de Frater van Gemertschool.....	41
5.3.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	42
6. Reflectie	43
6.1 Inleiding.....	43
6.2 Terugblik, wat heb ik geleerd?	43
6.2.1 Terugblik, wat was lastig?	44
6.3 Vooruitblik, wat zou ik een volgende keer anders doen?	44
Literatuurlijst.....	45
Bijlagen	47
Bijlage 1:.....	47
Bijlage 2:.....	48
Bijlage 3:.....	49
Bijlage 4:.....	51
Bijlage 5:.....	56
Bijlage 6:.....	58
Bijlage 7:.....	59

Samenvatting

In dit praktijkonderzoek wordt gekeken naar het onderwerp grof taalgebruik, wat wordt er onder verstaan, wat voor soort probleem is het en hoe kun je grof taalgebruik ombuigen naar op een respectvolle manier met elkaar omgaan. Er wordt ook kort ingegaan op het verschil tussen grof taalgebruik en straattaal.

Grof taalgebruik is volgens de literatuur een gedragsprobleem. Iets wordt gekenmerkt als een gedragsprobleem als het “probleem” te verhelpen is bij jongeren. Het is geen stoornis waar men mee moet leren omgaan. De aanpak van jongeren met gedragsproblemen vraagt vanwege het tekort aan eigen structurerend, probleemoplossend vermogen altijd een algemene basisaanpak van “structuur bieden”. Het verlenen van structuur is het middel om zaken overzichtelijk te maken. Dit houdt in dat de docent grenzen stelt aan gedrag bijvoorbeeld met betrekking tot de basisregels en taalgebruik. (Bruininks 1997). Belangrijk hierbij zijn hulp bij contactbevorderende activiteiten, sociale vaardigheden aanleren in een veilige en accepterende leef- en leersituatie. De jongere moet vanuit gedragstraining aangepast gedrag aanleren. (van Lieshout, 2002)

Een 37-tal leerlingen uit de onderbouw van de Frater van Gemertschool en het Management Team hebben een vragenlijst ingevuld over hun visie op grof taalgebruik. Dit is gedaan om vast te stellen of de visie van de onderzoeker overeenkomt met die van de leerlingen en het Management Team en om vast te kunnen stellen of grof taalgebruik als “probleem” ervaren wordt binnen de school. De uitkomst is dat grof taalgebruik veelvuldig voorkomt op de Frater van Gemertschool.

In dit praktijkonderzoek is aan de hand van twee gecombineerde methodes, Equip en Leefstijl een lessenreeks ontwikkeld waarin respectvol met elkaar omgaan de rode draad is. Als nameting is ervoor gekozen om middels een tijdsteekeformulier te gaan observeren of het gebruik van grof taalgebruik daadwerkelijk minder is geworden en of leerlingen nu op een meer respectvolle manier met elkaar omgaan. Het antwoord dat hierop gegeven kan worden is “ja.”

Aan de hand van deze uitkomst worden er tenslotte conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan hoe om te gaan met grof taalgebruik binnen de school.

1.Aanleiding

“Heej man, heb je nieuwe patta’s aan?”

“No man, het is al ouwe shit man”, “je weet toch dat ik weinig doekoe heb?”

“Ja je weet nooit toch, misschien kon je ze ergens goedkoper fiksen weet je.”

“Je begint iets te vertellen en na een paar woorden roepen ze er al doorheen.”

“Veel kinderen doen wat ze zelf willen. Ze hebben geen enkel besef van afspraken en regels.”

“Bij sommigen is sprake van weinig fatsoen.”

“Wachten op een ander is er niet meer bij.”

“Houd je bek, klootzak en flikker zijn aan de orde van de dag.”

De taal die iemand spreekt en de manier waarop hij dat doet, zegt veel over de groepen waarmee hij of zij zich identificeert. In mijn werk, het Leerwegondersteunend Onderwijs, geef ik les aan jongeren uit de eerste en tweede klas, die gebruik maken van “straattaal” in hun dagelijkse leven, dus ook op school. De term ‘straattaal’ is geïntroduceerd door de taalkundige Appel (Appel, 1999). Deze “taal” wordt vooral door jongeren onder elkaar gebruikt en met name gekenmerkt door eigen woorden en uitdrukkingen, ook wel de ‘jongerenomgangstaal’, ‘de taal die jongeren verstaan’, ‘hoe jongeren met elkaar praten’, de taal van jongeren onder elkaar’ of ‘de taal die vrienden spreken en ouders/leerkrachten niet kunnen verstaan genoemd.(Cornips, 2004). Met de komst van de moderne media, het internet en het steeds vernieuwende onderwijs is er met name de laatste jaren sprake van een wederzijdse beïnvloeding van ‘straattaal.’ (Cornips & de Rooij, 2005). Mensen die ‘straattaal’ niet kennen en geconfronteerd worden met jongeren die het gebruiken, voelen zich bedreigd, omdat ‘straattaal’ ervaren wordt als een aanval op de dominante taal en sociale orde. Bij het lezen van de literatuur over “straattaal” bij jongeren/leerlingen bleek onderscheid te bestaan tussen straattaal en grof taalgebruik. Op de Frater van Gemertschool wordt met name gebruik gemaakt van grof taalgebruik en niet zozeer van straattaal. Wanneer men namelijk over straattaal spreekt hoeft dit niet te betekenen dat dit ook direct grof taalgebruik is.

De keuze om mijn meesterstuk te gaan schrijven over grof taalgebruik op school in plaats van straattaal is door het bovenstaande tot stand gekomen. Het valt me op dat grof taalgebruik de laatste jaren steeds meer en steeds vaker voorkomt. De onderzoeker merkt dat scholen en leraren niet goed weten hoe zij met dit taalgebruik van hun leerlingen om moeten gaan en of hoe ze dit op school in goede banen moeten leiden. Wat je vaak ziet op scholen is dat een aantal leerlingen uit de klas verwijderd wordt, om zo even geen “last” te hebben van de grote mond die gegeven wordt. Weer een ander accepteert de grote mond om zo een discussie te ontwijken, waardoor er minder kans op een eventuele escalatie kan ontstaan. De onderzoeker ervaart het zelf als lastig om een eenduidige aanpak te bieden in haar handelen naar grof taalgebruik toe. Hoe moet je leerlingen namelijk wijzen op ander gedrag, als ze de basis van de sociale vaardigheden vaak niet onder de knie hebben of als er in de thuissituatie dagelijks op zo’n manier tegen elkaar gesproken wordt.

De onderzoeker wil meer kennis verwerven over grof taalgebruik onder jongeren en meer inzicht krijgen in de effecten die grof taalgebruik met zich meebrengen binnen een school en hoe je daar als school het beste op kunt anticiperen. Dit heeft geleid tot de volgende onderzoeksvraag:

Wat is het effect van het gebruik van zowel de methode Equip en Leefstijl gecombineerd op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemert school?

Om een antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag heeft de onderzoeker een aantal bijbehorende deelvragen opgesteld:

- Wat verstaan we onder communicatie?
- Hoe communiceren jongeren?
- Wat is asociaal/ grof taalgebruik?
- Welke omgevingsfactoren kunnen van invloed zijn? Hoe worden jongeren in hun taalgebruik beïnvloed?
- Is grof taalgebruik is een gedragsprobleem?
- Hoe kun je jongeren op een andere manier met elkaar laten communiceren?
- Wat verstaan wij bij ons op school onder de fatsoensnormen; wat verwachten wij van de leerlingen op de Frater van Gemert?
- Wat is de methode Equip en de methode Leefstijl?

Op een deel van deze vragen wordt in hoofdstuk 2 uitgebreid antwoord gegeven. Op een ander deel komt het antwoord verder aan bod in hoofdstuk 4.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden op de Frater van Gemertschool te Tilburg, een vmbo school die leerwegondersteunend onderwijs aanbiedt. Kerntaak van deze school is de hulpvraag van jongeren in het voortgezet onderwijs van wie de onderwijsroute niet soepel verloopt en die het niet redden in de reguliere onderwijstrajecten. Op die hulpvraag een goed antwoord geven, zodat de jongere zich ondersteund weet bij het vormgeven van de leerloopbaan. De leerlingen die onderwijs volgen op de Frater van Gemertschool hebben allemaal minimaal een achterstand van 1.5 jaar op minimaal twee didactische gebieden, spelling en rekenen of taal. Daarnaast speelt vaak ook nog problematiek op het sociaal emotionele vlak. Onderwijs volgen voor deze leerlingen wordt dus vaak bemoeilijkt door de verschillende achtergrond en achterstanden (zowel de culturele als de sociale) die deze leerlingen hebben.

De onderzoeker is afgestudeerd aan de PABO te Tilburg en is nu 4 jaar werkzaam op de Frater van Gemertschool. De onderzoeker is voor de 2^{de} keer mentor van een eerste jaars groep en verzorgt de onderzoeker lessen Nederlands en Mens en Maatschappij. Daarnaast is de onderzoeker werkzaam bij het Expertise Centrum, waar de onderzoeker verschillende projecten uitvoert zoals terugbegeleiding langdurig thuiszittende leerlingen.

De onderzoeksgroep voor dit onderzoek is samengesteld uit de groep waaraan de onderzoeker les geeft. De onderzoeksgroep betreft in totaal 13 leerlingen uit leerjaar 1 in de leeftijd van 12 t/m 13 jaar van de Frater van Gemertschool. Deze leerlingen volgen onderwijs op kader/theoretisch niveau van het VMBO.

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

Het theoretisch kader is enerzijds datgene wat de literatuur te bieden heeft en anderzijds de eigen ervaringen van de onderzoeker met betrekking tot het onderwerp. Hierin zitten eigen ervaringen en elementen van de praktijksituatie. (Harinck 2009)

In dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeker de literatuur die de onderzoeker gevonden heeft en die relevant en gebruikt is voor dit onderzoek om antwoord te krijgen op de volgende onderzoeksvraag:

Wat is het effect van het gebruik van zowel de methode Equip en Leefstijl gecombineerd op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemert school.

Dit onderzoek zal een beeld schetsen van de omgevingsfactoren die van invloed kunnen zijn op grof taalgebruik. Verder wordt de vraag bekeken of dit grof taalgebruik een gedragsprobleem is en of er iets aan gedaan kan worden.

2.2 Definities van communicatie, respect en grof taalgebruik

Voor aanvang van het onderzoek is het belangrijk bepaalde begrippen te definiëren. De woorden communicatie, respect, grof taalgebruik worden verder gedefinieerd.

Communicatie: het uitwisselen van informatie, contact, verbinding. (Koenen, M.J., & Drewes, J.B. 1996).

Grof: Als je niet beleefd bent/ beschaafd, lomp. (Koenen, M.J., & Drewes, J.B. 1996)

Taalgebruik: het woord dat in de omgangstaal gebruikelijk is, wijze waarop iemand taal gebruikt. (Koenen, M.J., & Drewes, J.B. 1996).

Respect: ontzag, achting, eerbied. (Koenen, M.J., & Drewes, J.B. 1996).

De onderzoeker verstaat onder grof taalgebruik, dat je niet beleefd/ beschaafd bent in de omgangstaal die gebruikelijk is. Daarnaast is de definitie van grof taalgebruik verder uitgewerkt in de vorm van een enquête die afgenomen is onder leerlingen van leerjaar 1 en 2 van de onderbouw die les volgen op de Frater van Gemert school en het Management Team. (Zie hoofdstuk 4).

2.3 Wat wordt er in de literatuur verstaan onder communicatie?

Omdat grof taalgebruik een vorm betreft van communiceren is, het van belang voor de onderzoeker om te weten wat er onder communicatie verstaan wordt. Volgens Koenen, M.J., & Drewes, J.B. betekent het woord ‘communicatie’ het uitwisselen van informatie.

Communicatie is volgens Frank Oomkes de uitwisseling van symbolische informatie die plaats vindt tussen mensen die zich van elkaars onmiddellijke of gemedieerde aanwezigheid bewust zijn. Deze informatie wordt deels bewust, deels onbewust gegeven, ontvangen en geïnterpreteerd" (Wiertzema & Jansen, 2008). Volgens bovenstaande definitie is het dus een feit dat mensen die zich bewust zijn van elkaars aanwezigheid altijd communiceren.

Het woord ‘communicatie’ is volgens Jan Broers (1977) afkomstig uit de computertaal. In de menselijke relatie is dit, simpel gezegd, het geven van instructies of inlichtingen aan elkaar en het ontvangen van informatie van de ander, als middel om elkaars gedachtewereld te leren kennen. Dit proces kan in één richting, vice versa dan wel over meerdere stations verlopen.

Een andere definitie van communicatie is: “de middelen door middel waarvan mensen met elkaar omgaan en/of zich tot elkaar verhouden (gedragen). Het is een proces van overbrengen van informatie van de ene persoon naar de andere”. Deze informatie bestaat uit een inhoudsaspect en een betrekkingaspect.

De werkdefinitie in dit meesterstuk is de visie van Frank Oomkes. Communicatie is dan de uitwisseling van symbolische informatie die plaatsvindt tussen mensen die zich van elkaars onmiddellijke of gemedieerde aanwezigheid bewust zijn. De reden waarom de onderzoeker uitgaat van deze definitie is dat er het meest duidelijk wordt aangegeven wat communicatie precies is en dat het om een persoon kan gaan maar ook om meerdere personen die zich van elkaars onmiddellijke of gemedieerde aanwezigheid bewust zijn. De onderzoeker vindt dat de definitie van Carpentier, dit minder naar voren laat komen. (Wiertzema & Jansen, 2008).

2.4 Wat is respect?

Respect betekent aanzien, eerbied of waardering, die men heeft voor (of ontvangt van) iemand vanwege zijn kwaliteiten, prestaties of vaardigheden. Het woord betekent oorspronkelijk ‘omzien naar’, en vandaar ‘rekening houden met.’ (Kroon, T. 2005). Wanneer er grof taalgebruik speelt verlies je respect.

2.5 Is grof taalgebruik een gedragsprobleem?

Aan de hand van deze deelvraag wil de onderzoeker kijken of grof taalgebruik valt onder de noemer gedragsprobleem.

Grof taalgebruik houdt in dat je niet beleefd bent in de omgangstaal die gebruikelijk is. In de literatuur wordt gesproken van een gedragsprobleem als het probleem te verhelpen is. Er zijn belemmeringen die hun oorsprong vinden in de omgeving en zij laten de ontwikkeling minder soepel verlopen. Het heeft geen directe invloed op de ontwikkelingsfuncties. Er is een situatiegebondenheid. (Delfos 2000a) Grof taalgebruik is een “probleem” dat te verhelpen is bij jongeren. Het is geen stoornis waar men mee moet leren omgaan. De aanpak van jongeren met gedragsproblemen vraagt vanwege het tekort aan eigen structurerend, probleemoplossend vermogen altijd een algemene basisaanpak van “structuur bieden”. Het verlenen van structuur is het middel om zaken overzichtelijk te maken. Dit houdt in dat de docent grenzen stelt aan gedrag, bijvoorbeeld met betrekking tot de basisregels en taalgebruik. (Woltjer, G., & Janssens, H. 2000). Belangrijk zijn hulp bij contactbevorderende activiteiten, sociale vaardigheden aanleren in een veilige en accepterende leef- en leersituatie. De jongere moet vanuit gedragstraining aangepast gedrag aanleren. (van Lieshout, 2002).

2.6 Wat zijn omgevingsfactoren? In welke omgeving wordt grof/ asociaal taalgebruik gesproken?

Omgevingsfactoren zijn factoren waar je zelf geen invloed op kunt uitoefenen. Voorbeelden hiervan zijn het gezin waarin je opgroeit, de vrienden die je hebt, de buurt waarin je speelt, de clubs waar je komt, emotionele trauma's enz. Risicofactoren van het kind verklaren zelfs maar dertig tot zestig procent bij de ontwikkeling van sociaal-emotionele- en gedragsproblemen. Dus veertig tot zeventig procent van de variatie is het gevolg van risicofactoren uit de omgeving van het gezin, de school, de buurt, leeftijdgenoten en het sociaal netwerk. (van Lieshout, 2002).

Toch blijft de invloed van ouders het grootst. Ouders blijven de bodem van het bestaan van hun kinderen. Vooral het gedrag van de ouders vormt een voorbeeld voor het gedrag van hun kinderen. (Delfos, M.F. 2010).

2.6.1 Welke omgevingsfactoren kunnen van invloed zijn? Hoe worden jongeren in hun taalgebruik beïnvloed?

In onderstaand schema is te zien met wat voor soort programma's, personen, spellen enz. de verschillende generaties zijn opgegroeid. Hierin is ook duidelijk terug te zien wat voor invloed dit zou kunnen hebben op het taalgebruik. Neem als voorbeeld het idool van de babyboomers en het idool van de generatie van nu "New Kids", waarin met regelmaat gebruik wordt gemaakt van grof taalgebruik. (Boschma, J., & Groen, I. 2006).

	Babyboomers (voor 1960)	Generatie X (1960-1980)	Generatie anno nu (1980-....)
Tv-programma's	Swiebertje, Dappere Dodo	A-team, Miami Vice	GTST, Friends, The Nanny
Radio programma's	Top40, diverse hoorspelen	Top40, FritSpits	Radio 538, Veronica, Slam FM
Rage/ spel op school	Elastieken, knikkeren, hoepelen	Knikkeren, Loloballen, elastieken	Pokémon-kaarten, flippo's
Politiek figuur	Drees	Lubbers, Den Uyl	Balkenende, Pim Fortuyn
Geschiedenisfeit	Landing op de maan, moordaanslag JFK	Val van de Berlijnse Muur, treinkaping Assen	9/11, Tsunami, vuurwerkcramp Enschede
Maatschappelijke issues	Flowerpower, Vietnamoorlog	Kernwapens, Koude Oorlog	Allochtonenbeleid, broeikaseffect, Onrust in het Midden-Oosten
Technologische ontwikkelingen	Tv, cassetterecorder	Kleuren-tv, videorecorder	Mobiele telefoon, computer, MP3,

			gamen, You Tube
Idool	Elvis, Cliff Richard	Madonna, Michael Jackson	New kids
Films	West Side Story, Sissi	Grease, Dirty Dancing	Lord of the Rings, Kill Bill, Star Wars
Muziekbands	Beatles, Rolling Stones	Abba, Wham, Duran Duran	Tiësto, Sydney Samson

Internetgebruik door de verschillende generaties

	Babyboomers (voor 1960)	Generatie X (1960-1980)	Generatie anno nu (1980-....)
Introductie	Op latere leeftijd	Als (jong) volwassen	Mee opgegroeid
Functie	Bibliotheek	Bibliotheek	Social machine
Activiteiten	Surfen en informatie	Surfen en informatie	Chatten, sharing(delen van bijv. foto's)
	Geen msn	Steeds meer msn	Continu msn

(Boschma, J., & Groen, I. 2006).

2.7 Hoe kun je jongeren op een andere, respectvolle manier met elkaar laten communiceren?

Goede communicatie staat of valt met de intentie waarmee een boodschap gegeven wordt aan de leerlingen. Theoretisch zijn er drie manieren waarop mensen communicatief met elkaar omgaan: erkennend, verwerpend en negerend. In een klas maken zowel de leerkracht en de leerlingen als de leerlingen onderling voortdurend gebruik van een of meer van deze drie

vormen. Welke basisomgangsvorm veel gebruikt wordt en welke niet, heeft invloed op de sfeer in de klas. Dit is weer bepalend voor de manier waarop leerlingen met elkaar omgaan en hoe leerlingen dit doen met hun docent. De drie manieren waarop mensen communicatief met elkaar omgaan worden hieronder verduidelijkt:

Erkennen: Laten merken dat ik zie/ begrijp hoe die ander zichzelf ziet. Erkennen hoeft niet altijd met woorden te zijn, een knipoog of een veelbetekende blik kan ook erkennend zijn. Erkennen kan op drie manier:

1. Door in te leven. Je laat je eigen kijk achterwege en gaat helemaal mee met de kijk van de leerling. "Ik merk dat jullie vinden dat deze klas prettig is."
2. Door je eigen kijk, die dezelfde is als die van de leerling, in te voegen. Je bevestigt de kijk. "Jullie zijn inderdaad een heel prettige klas om mee te werken."
3. Door je eigen kijk, die verschillend is, in te voegen. "Als ik het goed begrijp vinden jullie het erg prettig in deze klas. Dat vind ik plezierig om te horen maar zelf kijk ik er iets anders tegenaan. Ik wil jullie dat graag uitleggen." (Fiddelaers-Jaspers, R., & Ruigrok, J. 2003).

Verwerpen: We spreken van verwerpen als de kijk van de ander op zichzelf niet geaccepteerd wordt, maar bestreden. Je laat hier niet merken dat je de kijk van de ander opgemerkt hebt. Verwerpen kent twee kanten. Enerzijds ga je niet akkoord met de kijk van de andere persoon op zichzelf, anderzijds kun je op de vraag of boodschap van die persoon positief of negatief reageren. In feite doe je niets met het standpunt, de gedachten van de ander. Verwerping is voor leerlingen vaak vervelend. Toch is verwerping te verkiezen boven de derde basisomgangsvorm, namelijk negeren. (Fiddelaers-Jaspers, R., & Ruigrok, J. 2003).

Negeren: We spreken van negeren als je niet ziet hoe de leerlingen zichzelf zien of als je dat wel ziet maar het niet laat merken. (Fiddelaers-Jaspers, R., & Ruigrok, J. 2003).

Voorbeeld: Na de les komen drie leerlingen nog een vraag stellen aan de leraar. Ieder moment kan de volgende klas binnenkomen. De leraar is bezig met het bord schoon te maken, zodat hij snel van start kan gaan met de volgende les. Hij luistert, met de rug naar de leerlingen toe. Als de eerste leerlingen binnenkomen zegt de leraar: "Oke, ik moet starten met de les." De drie leerlingen gaan teleurgesteld naar buiten.

In dit voorbeeld wil de leraar eigenlijk twee dingen tegelijk doen, luisteren naar de leerlingen

en de klas in orde maken voor de volgende groep. De leraar luistert, de leerlingen merken dat niet. Bij afgestemde communicatie hoort dat je elkaar aankijkt, opent en sluit. Het effect is dan hetzelfde als bij niet luisteren: de leerlingen gaan teleurgesteld naar buiten.

Voorbeeld: Een leerling vraagt aan de lerares: "Krijgen we nu volgende week proefwerk, juffrouw, of stelt u het nog een week uit?" De lerares zegt: "Wie zet er eventjes een raam open?"

De lerares laat niet merken, dat ze de leerling die de vraag stelde, heeft gehoord of gezien. Als zij niet op de vraag ingaat en als zulke voorvallen regelmatig terugkeren, is het voor de leerling alsof hij niet bestaat voor deze lerares. Er zijn dan meerdere mogelijkheden. De leerling onderneemt geen volgende poging meer en trekt zich terug, of hij gaat dingen doen die de lerares niet meer kan negeren. Bijvoorbeeld hard schreeuwen, gekke dingen uithalen, verboden overtreden of gebruik maken van bijvoorbeeld grof taalgebruik. Het wordt de lerares dan onmogelijk om te negeren. (Fiddelaers-Jaspers, R., & Ruigrok, J. 2003).

Het bovenstaande komt volgens de onderzoeker regelmatig voor op de school waar dit onderzoek plaats heeft gevonden. Regelmatig zijn docenten met een aantal zaken tegelijkertijd bezig en horen of zien een bepaalde vraag van een leerling niet. Dit zou dus een reden kunnen zijn waarom leerlingen grof taalgebruik laten horen; een vorm van aandacht. Dit onderzoek richt zich nu op een training voor jongeren gericht op het respectvol reageren naar elkaar. Het zou een volgende stap kunnen zijn om het docentgedrag onder de loep te nemen en te bekijken welke invloeden dat heeft. Misschien dat dit zelfs prioriteit zou moeten krijgen.

2.8 Wat wordt er op de Frater van Gemertschool verstaan onder de fatsoensnormen; wat wordt er indezen verwacht van de leerlingen op deze school?

Uit de schoolgids, schooljaar 2010/2011 en de centrale regelgeving van de school, heeft de onderzoeker de afspraken omtrent gedrag en fatsoen bekeken. Hierin heeft een filtering plaatsgevonden. De reden waarom de onderzoeker voor een filtering heeft gekozen is dat in een schoolgids vele regels staan die bijvoorbeeld ook te maken hebben met schoolboeken, regels m.b.t. het te laat komen enz. Deze regels hebben voor de onderzoeker geen meerwaarde voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De regels die volgens de onderzoeker wel met taalgebruik/ communicatie te maken hebben staan hieronder weergegeven:

Artikel 14 Gedragsregels van de Frater van Gemert 2010/2011

14.2 Vrijheid van meningsuiting:

- a. Iedere leerling heeft de vrijheid zijn/haar mening op de instelling te uiten binnen de grenzen van de wet. Uitingen die discriminerend of beledigend zijn worden niet toegestaan.
- b. Iedere leerling die zich door een medewerker van de instelling of door een leerling van de instelling beledigd of gediscrimineerd voelt, kan handelen overeenkomstig de in punt 17.12 aangegeven procedure of kan daarvoor terecht bij de daarvoor aangestelde vertrouwenspersoon.

14.3 Wangedrag en strafbare feiten:

Onder wangedrag wordt verstaan het gedrag waarbij de normale gang van zaken in en om de school wordt verstoord. De school treedt krachtig op tegen leerlingen die anderen pesten en treiteren. Van bedreigen of mishandeling wordt altijd aangifte gedaan. De Frater van Gemertschool beschouwt dit als een belangrijk speerpunt voor een veilige school. Enkele andere voorbeelden van wangedrag zijn:

- Ongewenst taalgebruik
- Discriminatie (zowel in woord als gebaar)

Bij wangedrag kan de directie, afhankelijk van de aard van de overtreding, het besluit nemen over te gaan tot een schorsings- of verwijderingsprocedure.

Artikel 16 In de les:

16.7 Je volgt de les en je gedraagt je op een respectvolle manier t.o.v. de andere aanwezigen.

2.9 Wat is de methode Leefstijl en de methode Equip?

Equip en Leefstijl zijn beide sociale vaardigheidstrainingen die hieronder verduidelijkt zullen worden.

Leefstijl is een methode die niet alleen de ontwikkeling van sociaal- emotionele vaardigheden stimuleert maar ook die van de cognitieve vaardigheden. Leefstijl voor het voorgezet onderwijs bevat sociaal- emotionele vaardigheden, communicatievaardigheden en actief burgerschap die een goede voorbereiding zijn op een maatschappelijke stage en het

vervolgonderwijs en waarmee leerlingen ook beter inzicht in zichzelf en hun relaties met anderen krijgen. (Banens, J., & Tielemans, E. 2007).

Leefstijl werkt op basis van een driecirkelmodel:

Binnencirkel: basisaspecten van sociaal gedrag. (zelfvertrouwen, positief en realistisch zelfbeeld, emotionele intelligentie, waarden die opbouwend sociaal gedrag vormgeven).

Tussencirkel: “sociale intelligentie”. (luisteren, spreken, nee zeggen, assertief zijn, zicht hebben op de verschillende niveaus van communicatie, zich kunnen verontschuldigen).

Buitencirkel: meer complexe sociale vaardigheden. (samenwerken, conflicten oplossen, bemiddelen, leiding geven).

Wat zijn de doelen van de methode Leefstijl?

- Leefstijl wil bevorderen dat jongeren opgroeien tot zelfstandige, sociaal vaardige en betrokken mensen. Leefstijl baseert zijn aanpak op de leertheorie van Kolb. Kolb vat leren op als een cyclisch proces.
- Het aanleren van sociale en emotionele vaardigheden
- Ervaringsleren: leren door het te doen, door ervaringen op te doen en begrip te vormen.

Leefstijl maakt leerlingen sociaal en emotioneel vaardiger, vergroot het invoelend vermogen en ondersteunt een gezonde ontwikkeling. Leefstijl helpt leerlingen te leren omgaan met frustraties en stress, te leren van fouten en inzicht te krijgen in je sterke en zwakke kanten, met de bedoeling om de zwakke kanten te versterken en de sterke kanten optimaal te gebruiken. Leefstijl laat leerlingen ervaren dat positief sociaal gedrag loont.

Het streven van Leefstijl is een win- winsituatie creëren voor alle betrokken partijen. De nadruk ligt zowel op de leerlingen zelf als op hun relatie met anderen. Vrienden maken en houden, maar ook nee zeggen tegen groepsdruk, maakt leerlingen weerbaarder tegen een negatieve invloed van leeftijdsgenoten. (Banens, J., & Tielemans, E. 2007).

Equip voor het onderwijs is een programma dat zich richt op het stimuleren van verantwoordelijk denken en handelen bij jongeren. Op deze manier beoogt Equip sociaal gedrag bij leerlingen te stimuleren en antisociaal gedrag te verminderen. Equip voor het onderwijs is de preventieve variant van het behandelprogramma Equip voor Antisociale jongeren, oorspronkelijk een Amerikaans programma.

Buiten dat wat Equip gemeen heeft met andere programma's die zich richten op het bevorderen van sociaal gedrag en verminderen van antisociaal gedrag, onderscheidt het programma zich op verschillende aspecten. Zo is de effectiviteit van het programma niet alleen gebaseerd op uitkomsten van onderzoek naar het behandelprogramma Equip en het bekende ART (Aggression Replacement Training), maar is deze ook vastgesteld voor Equip voor het onderwijs specifiek.

Om verantwoordelijk denken en doen bij leerlingen aan te leren en te stimuleren, richt Equip voor het onderwijs zich op het volgende:

- Het creëren van een positief sociaal klimaat in de klas
- Leerlingen mogelijkheden bieden zich in een ander te verplaatsen
- Leerlingen hun denkfouten op te laten sporen en te corrigeren
- Equip helpt leerlingen een positief sociaal klimaat te creëren
- Equip helpt leerlingen het perspectief van anderen in te nemen
- Equip helpt leerlingen bij het corrigeren van denkfouten

(DiBoase, A., & Gibbs, J.C., & Potter, G.B. 2005).

3. Samenvatting

Grof taalgebruik is volgens de literatuur een gedragsprobleem. Er wordt gesproken van een gedragsprobleem als het probleem te verhelpen is; het is geen stoornis waar je mee moet leren omgaan/ leven. Het grof taalgebruik komt vooral door de media waarmee leerlingen nu opgroeien. Het bereik dat leerlingen nu hebben is vele malen anders dan dat de vroegere generaties hadden. Dit is terug te zien in het bovenstaande schema waarin de verschillende generaties op een rijtje zijn gezet. Ook de invloed van ouders is zeer groot, wellicht wel het grootst. Ouders blijven de bodem van het bestaan van hun kinderen. Vooral het gedrag van de ouders vormt een voorbeeld voor het gedrag van hun kinderen. Leerlingen die veelvuldig gebruik maken van grof taalgebruik, zijn gebaat bij contactbevorderende activiteiten, sociale vaardigheden aanleren in een veilige en accepterende leef- en leersituatie. De leerling moet vanuit gedragstraining aangepast gedrag aanleren.

Dit onderzoek richt zich op een training voor jongeren gericht op het respectvol reageren naar elkaar. Het zou een volgende stap kunnen zijn om het docentengedrag te gaan bekijken en welke invloeden dat heeft. De onderzoeker heeft zich gericht op twee sociale vaardigheidstrainingen, de training Equip en de training Leefstijl en hier is een combinatie

van gemaakt. Het doel van de ontwikkelde lessenserie aan de hand van 2 verschillende methodes (Leefstijl en Equip) is het grof taalgebruik van leerlingen sterk te verminderen en respectvol omgaan met elkaar te verhogen; m.a.w. het bevorderen van sociaal gedrag en het verminderen van antisociaalgedrag. Hiervoor zijn de volgende elementen uit beide methodes gecombineerd voor dit onderzoek: conflicten oplossen, vergroten van het invoelend vermogen, laten ervaren dat positief sociaal gedrag loont, leren verplaatsen in een ander en het creëren van een win-win situatie voor beide partijen.

3. Opzet

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de onderzoeker ingaan op de methode van onderzoek, hoe het onderzoek opgezet wordt en hoe er gegevens verzameld gaan worden. (Harinck 2009).

3.2 Onderzoeksvorm

In dit onderzoek wordt gekeken hoe in de praktijk van de onderzoeker het beste om kan worden gegaan met grof taalgebruik bij leerlingen en hoe dit schoolbreed kan worden gemaakt. Het onderzoek van de onderzoeker is vooral gericht op het eigen handelen (samen) met een groep leerlingen op klassenniveau. Dit type onderzoek is dus een praktijkonderzoek/ actieonderzoek (Harinck 2009); het vindt plaats op meso-niveau: klas-niveau.

De resultaten van dit onderzoek kunnen een aanvulling zijn op de omgang van het personeel van de Frater van Gemertschool met leerlingen die veel gebruik maken van grof taalgebruik. Daarnaast ontstaat er een lessenserie waardoor er gewerkt kan worden met deze leerlingen, waarbij het thema respect voorop staat. Meer kennis en kunde hierover kunnen de omstandigheden voor het personeel en leerlingen in de toekomst wellicht verbeteren. Wanneer zichtbaar wordt in hoeverre er grof taalgebruik op school gebruikt wordt en wat voor gevolgen dit heeft voor het personeel en de leerlingen kunnen beiden hier beter in begeleid en geholpen worden. Het zorgt voor een meer leefbare en respectvolle omgang met elkaar en daarnaast kan er gewerkt worden in een prettige omgeving, waarin iedereen zich gerespecteerd voelt.

3.3 Onderzoeksmethode

Dit onderzoek is erop gericht om te bekijken of bepaalde aanpakken/ experimenten kunnen leiden tot een bepaald resultaat (Harinck 2009); leidt de aanpak van de onderzoeker tot vermindering van grof taalgebruik bij leerlingen op de Frater van Gemertschool?

De onderzoeker maakt hierbij gebruik van quasi-experimenten. De onderzoeker wil namelijk weten of een bepaalde behandelmethode resultaat heeft en of deze te danken is aan de gegeven behandelmethode. (Harinck 2009).

Het doel van dit onderzoek is om een lessenserie te ontwikkelen rondom respectvol omgaan met elkaar, lessen die grof taalgebruik sterk verminderen en het respectvol omgaan met elkaar verhoogt. Daarna wordt aan de hand van een tijdsteekeformulier (PL 03., PL 04)

gekeken of er minder grof taalgebruik voorkomt in de klas en de leerlingen dus op een meer respectvolle manier met elkaar en de docent omgaan.

3.4 De onderzoeksgroep

Bij het doen van een praktijkonderzoek, komt het regelmatig voor dat de totale groep wordt onderzocht (Harink 2009). In dit onderzoek wordt ook een totale groep onderzocht. De onderzoeksgroep is vastgesteld op basis van een groep waaraan de onderzoeker les geeft. De onderzoeksgroep betreft in totaal 13 leerlingen uit leerjaar 1 van de Frater van Gemertschool in de leeftijd van 12 en 13 jaar. Deze kinderen volgen onderwijs op kader/theoretisch niveau van het VMBO.

3.5 Triangulatie

Volgens Harinck (2009) is triangulatie (het gebruik van meerdere gegevensbronnen) een belangrijk kwaliteitscriterium in het praktijkonderzoek. De onderzoeker maakt in dit onderzoek onderscheid tussen theoretische triangulatie, datatriangulatie, onderzoekstriangulatie en triangulatie bij verschillende informanten.

Theoretische triangulatie: om triangulatie terug te laten komen in de theorie is er vanuit verschillende boeken en artikels literatuur verkregen.

Datatriangulatie: om triangulatie terug te laten komen in de data van dit onderzoek is er gebruik gemaakt van verschillende instrumenten: vragenlijsten voor de leerlingen en het MT van de Frater van Gemertschool, het tijdsteekformulier (PL 03., PL 04) voor een begin- en een eindmeting. Daarnaast is er gebruik gemaakt van kwalitatieve- en kwantitatieve gegevens naast elkaar.

Onderzoekstriangulatie: om triangulatie terug te laten komen in mijn onderzoek zijn er lessen gegeven en gescoord/ geobserveerd middels het tijdsteekformulier. (PL 03., PL 04).

In hoofdstuk 4 wordt bekeken welke data het onderzoek heeft opgeleverd.

3.6 Waarnemingsmethode/ methode van gegevensverzameling

Om erachter te komen of leerlingen vanuit een gedragstraining op een meer respectvolle manier met elkaar om kunnen gaan door middel van het aanleren van sociale vaardigheden gericht op de communicatie en het op de juiste manier omgaan met elkaar, zullen de drie hoofdvormen van waarnemen naar voren moeten komen (Harinck 2009).

Deze 3 hoofdvormen zijn:

- Lezen
- Bevragen
- Observeren

De instrumenten die de onderzoeker heeft gebruikt voor de hoofdvorm lezen: Om meer inzicht te krijgen in de communicatie met en onder jongeren, wat er onder grof taalgebruik verstaan wordt en of het wel of geen gedragsprobleem is, is vanuit verschillende bronnen (boeken en artikelen) theorie bestudeerd.

De instrumenten die de onderzoeker heeft gebruikt voor de hoofdvorm bevragen: Middels een enquête (bijlage 1) zijn een 35-tal leerlingen uit leerjaar 1 en leerjaar 2 van de Frater van Gemertschool gevraagd naar hun visie op grof taalgebruik. De onderzoeker heeft voor een vragenlijst gekozen omdat de participanten dan antwoorden konden geven zonder beïnvloed te worden door eventuele uitspraken van anderen.

Het doel van de vragenlijst is om antwoord te krijgen op de vraag wat er door de leerlingen verstaan wordt onder grof taalgebruik en om te ontdekken of dit op school en in de klas voorkomt. Deze vragenlijst bevat open en gesloten vragen. Hier is voor gekozen omdat er ruimte moet zijn voor eigen inbreng van de leerlingen.

Er is een vragenlijst afgenomen bij het Management Team van de Frater van Gemertschool. (Bijlage 2). Dit team bestaat uit een directeur, een teamleider bovenbouw alsook een teamleider onderbouw. De reden waarom er gekozen is voor een vragenlijst richting het MT is dat de visie van hen op grof taalgebruik en de betekenis hiervan van groot belang zijn. Komt de definitie van grof taalgebruik overeen met de definitie van de onderzoeker. Als het MT grof taalgebruik niet ziet als een probleem op de Frater van Gemertschool en een andere visie heeft als de onderzoeker dan is experimenteren bijna niet mogelijk.

De instrumenten die de onderzoeker heeft gebruikt voor de hoofdvorm observeren: Aan de hand van een tijdsteekformulier over grof taalgebruik wordt een gerichte observatie uitgevoerd als begin- en eindmeting, bij de groep die de lessenserie ondergaan heeft. (module pl03 & pl04). Het doel van het tijdsteekformulier is te bekijken hoe vaak in een lesuur van 45 minuten grof taalgebruik voorkomt, waarbij elk onderdeel maximaal 3 keer kan scoren. Bij de nameting heeft het tijdsteekformulier als doel te kijken of het aantal malen dat grof taalgebruik in een lesuur

voorkomt, verminderd is. (Bijlage 3).

3.7 Operationalisatie/ meetinstrumenten

3.7.1 Inleiding

De onderzoeker gaat hier aangeven hoe bepaalde eigenschappen in de onderzoeksvragen bepaald en/ of gemeten gaan worden. (Harinck 2009). De onderzoeksvragen worden vertaald in instrumenten. Deze verschillende meetinstrumenten zullen hieronder worden weergegeven:

3.7.2 Vragenlijst leerlingen:

Het doel van de vragenlijst is om antwoord te krijgen op de vraag wat er door de leerlingen verstaan wordt onder grof taalgebruik en om te weten komen of dit op school en in de klas voorkomt. Deze vragenlijst bevat open en gesloten vragen, zodat er ruimte is voor eigen inbreng van de leerlingen of ter verduidelijking van een gesloten vraag. (Zie bijlage 1) De vragen zijn erop gericht de deelnemers zich uit te laten spreken over het onderwerp grof taalgebruik. De vragenlijst bestaat totaal uit 6 vragen waarvan er 2 gesloten vragen zijn en 4 open vragen.

3.7.3 Vragenlijst MT

Het doel van de vragenlijst voor het MT is verduidelijking van hun visie op grof taalgebruik en de betekenis hiervan. (Zie bijlage 2). Als het MT grof taalgebruik niet ziet als een probleem op de Frater van Gemertschool en niet dezelfde visie heeft als de onderzoeker dan is experimenteren moeilijk. Wanneer zij wel dezelfde visie hebben op grof taalgebruik, dan wordt het draagvlak van dit onderzoek vergroot. Deze vragenlijst bevat open en gesloten vragen, zodat er ruimte is voor eigen inbreng van de deelnemers of ter verduidelijking van een gesloten vraag. In totaal zijn er 6 vragen gesteld waarvan 1 vraag gesloten is en 5 open vragen.

3.7.4 Tijdsteekformulier

Het doel van het tijdsteekformulier (module pl03 & pl04) is om inzicht te krijgen in het aantal keren dat in een lesuur van 45 minuten grof taalgebruik voorkomt en hoe vaak er op een respectvolle manier wordt gereageerd, waarbij elk onderdeel maximaal 3 keer kan scoren. Dit formulier dient als voor- en nameting in het onderzoek. (Zie bijlage 3). Het tijdsteekformulier zorgt voor een zeer objectieve manier van observeren omdat er alleen maar gescoord wordt wat de leerlingen doen op het moment dat de onderzoeker kijkt. Er wordt nog geen conclusie aan verbonden. Dat gebeurt pas later, als de observatie is afgerond. Dan kan er gekeken

worden hoeveel procent van de tijd de leerlingen echt respectvol gereageerd hebben of grof taalgebruik gebruikt hebben.

3.7.5 Lessenserie

De onderzoeker wil aan de hand van twee sociale vaardigheidstrainingen de methode Equip en de methode Leefstijl een lessenserie ontwikkelen met als doel het grof taalgebruik verminderen en het respectvol omgaan met elkaar verhogen. Voor een combinatie van deze twee methodes is gekozen omdat de Frater van Gemertschool al bekend is met de methode Leefstijl en de methode Equip qua doelen en visies hier perfect op aansluit. Beiden zijn zeer sterk gericht op het sociale aspect, het verplaatsen in de ander, hoe omgaan met een conflict en het creëren van eerlijkheid voor twee partijen. Door een mix van beide methodes te maken wordt er intensiever ingespeeld op het sociale aspect van de omgang met elkaar. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van een methode worden alle onderdelen voor een kleiner deel behandeld, en door twee methodes met elkaar te combineren kan er gericht en diep aan een aspect gewerkt worden. Hiervoor zijn de volgende elementen uit beide methodes gecombineerd: conflicten oplossen, vergroten van het invoelend vermogen, laten ervaren dat positief sociaal gedrag loont, leren verplaatsen in een ander en het creëren van een win- win situatie voor beide partijen. (Zie bijlage 4).

3.8 Onderzoeksplanning

De onderzoeksperiode van het experiment zal een duur hebben van 3 weken.

De activiteiten staan als volgt gepland:

- Week 1: tijdssteekformulier (nul-meting) invullen middels een observatie. Drie keer in een week
- Week 2: Les 1 tot en met 4 uitvoeren van de lessenserie
- Week 3: tijdssteekformulier (na-meting) invullen middels een observatie. Drie keer in een week

De reden waarom de onderzoeker gekozen heeft voor een tijdsbestek van 3 weken is dat de effectiviteit van de lessen dan waarschijnlijk het grootst zou zijn. Wanneer er 1 les per week gegeven zou worden, zou er niet voldoende nadruk op komen te liggen en zou veel informatie en handvaten naar de achtergrond verdwijnen. Wanneer er 4 dagen een uur les gegeven wordt met betrekking tot het verminderen van grof taalgebruik en het vergroten van het respect vol

omgaan met elkaar, dan zijn de leerlingen er intensief mee bezig, onthouden ze veel meer en blijft het langer bij.

4.Data-analyse

4.1 Inleiding

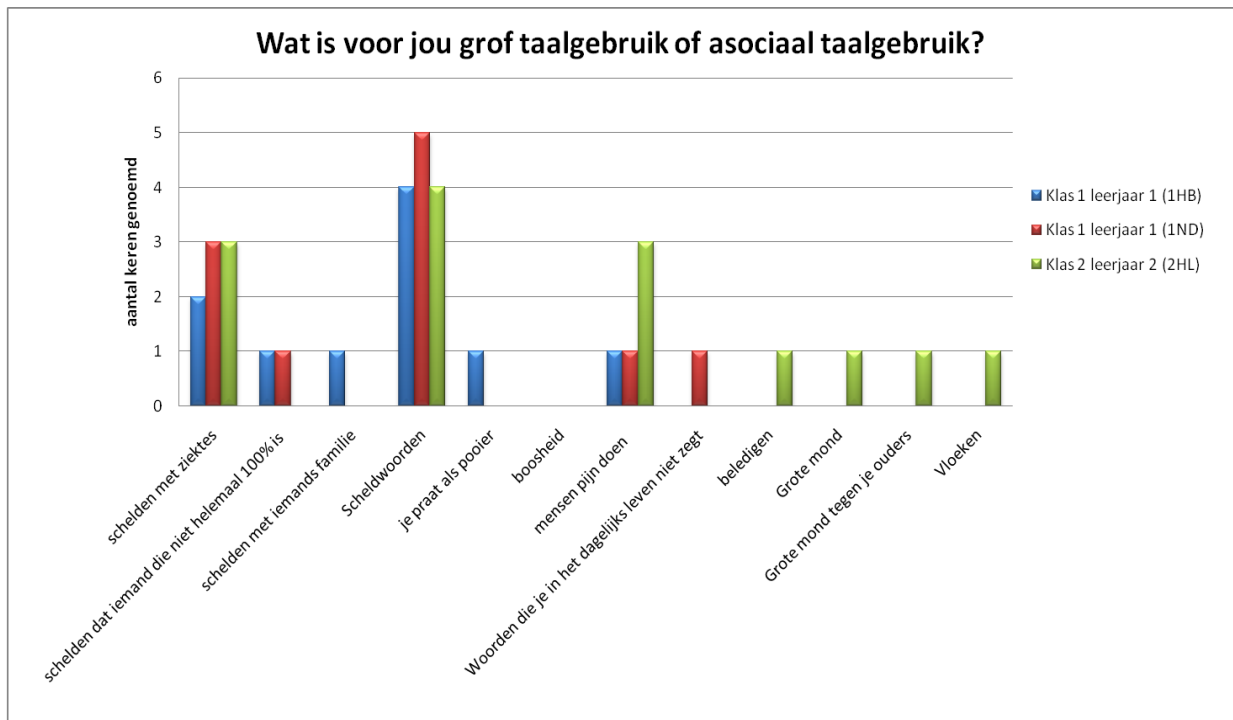
In dit hoofdstuk zal de onderzoeker de resultaten weergeven van de gebruikte experimenten die antwoord geven op de onderzoeksvraag. Binnen deze dataverzameling is uitgegaan van zowel kwantitatieve gegevens als kwalitatieve gegevens, Harinck (2010).

4.2 Analyse op de vragenlijst grof taalgebruik voor leerlingen

Om te bezien of de definitie van grof taalgebruik die de onderzoeker stelt, overeenkomt met wat de leerlingen op de Frater van Gemertschool onder grof taalgebruik verstaan, is er een vragenlijst afgenomen onder 37 leerlingen van de Frater van Gemertschool. Deze leerlingen volgen les in de onderbouw leerjaar 1 en leerjaar 2. Het betreft 2 eerste jaars klassen 1HB waarbij $N^1=11$ en 1ND waarbij $N=11$ en het betreft 1 tweede jaars klas waarbij $N=15$

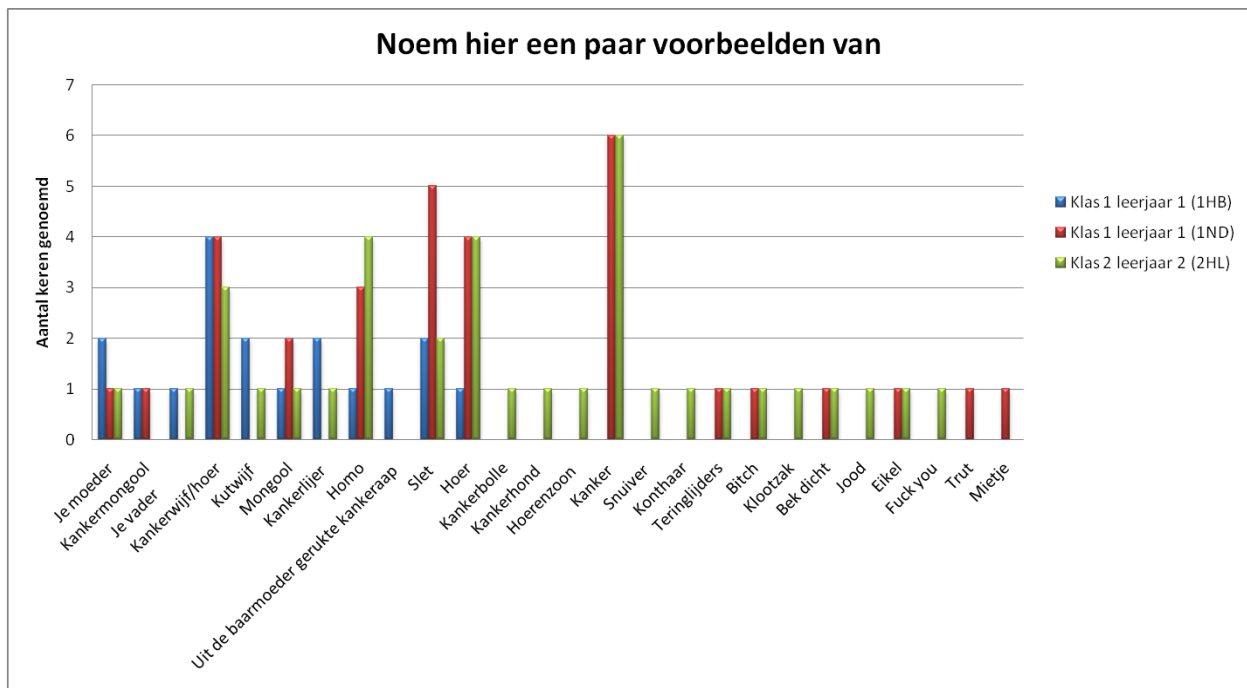
Daarnaast wil de onderzoeker ook weten van de leerlingen of zij vinden dat grof taalgebruik voor komt op de Frater van Gemertschool, in welke mate zich dit voor doet en ten opzichte van welke personen. De uitslag is hieronder terug te vinden in de tabellen 1 tot en met 6. De N bij deze uitslagen was steeds 37 leerlingen. Bij tabel 3 en tabel 5 heeft de onderzoeker ervoor gekozen om van het staafdiagram ook een cirkeldiagram bestaande uit procenten te maken. De keuze hiervoor is dat de onderzoeker duidelijk wil maken in procenten hoe vaak deze woorden op school gehoord worden door leerlingen en of de leerlingen vinden dat deze woorden thuis horen op een school.

¹ N =groepsgrootte



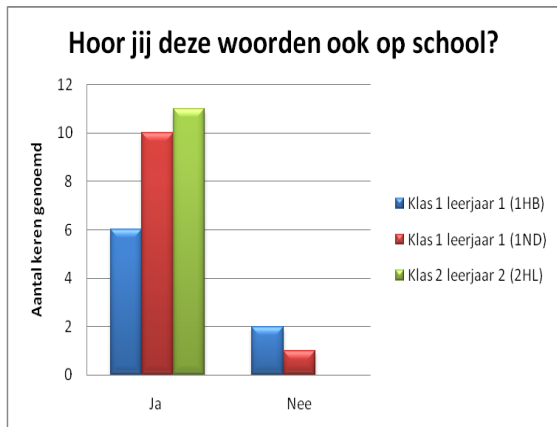
Tabel 1.

Wat opvalt in deze grafiek is dat veel leerlingen gekozen hebben voor de algemene benaming, “scheldwoorden”. Ook het schelden met ziektes is iets dat zeer frequent voorkomt.

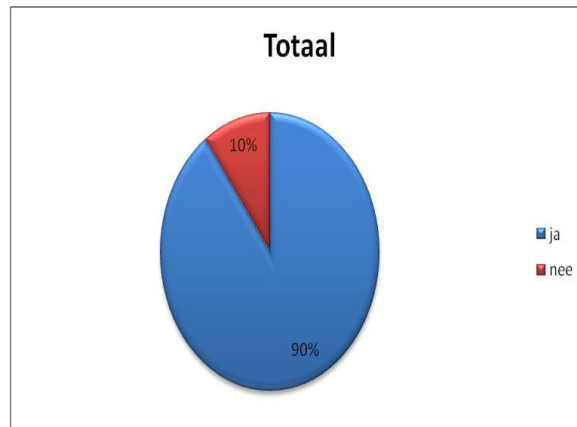


Tabel 2.

De uitkomsten van tabel 2 bevestigen de uitkomsten bij tabel 1. De scheldwoorden die beginnen met de ziekte kanker, steken met kop en schouders uit boven de andere scheldwoorden.

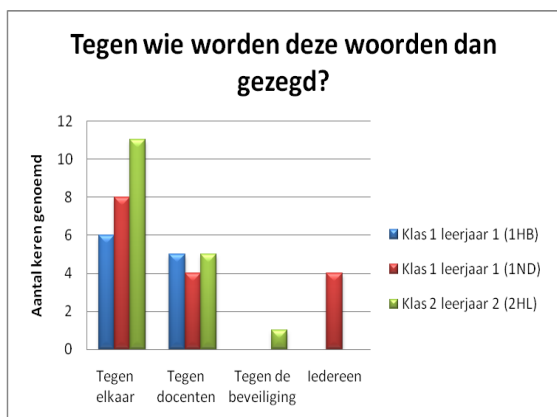


Tabel 3.

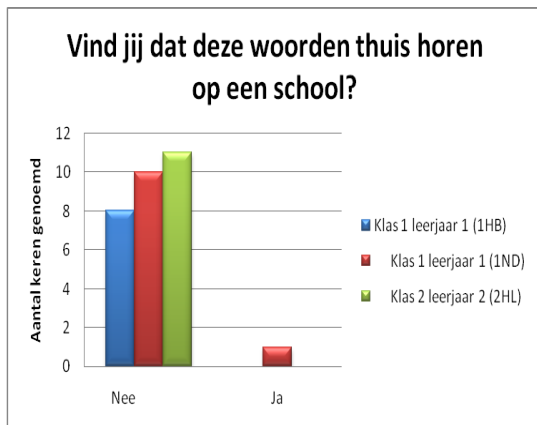


Tabel 3.1

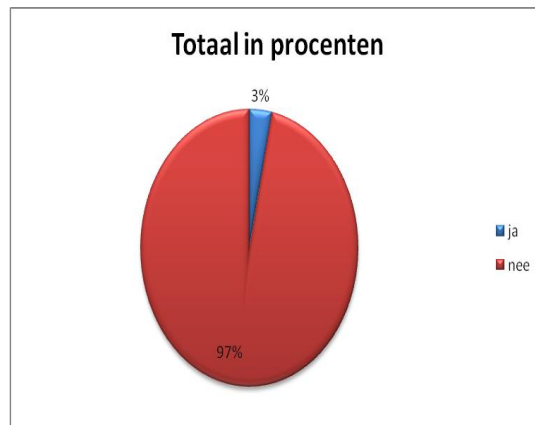
Zoals bovenstaande grafieken duidelijk weergeven komt er veel grof taalgebruik voor op de Frater van Gemertschool. Dit wordt door 90% van de leerlingen aangegeven.



Tabel 4

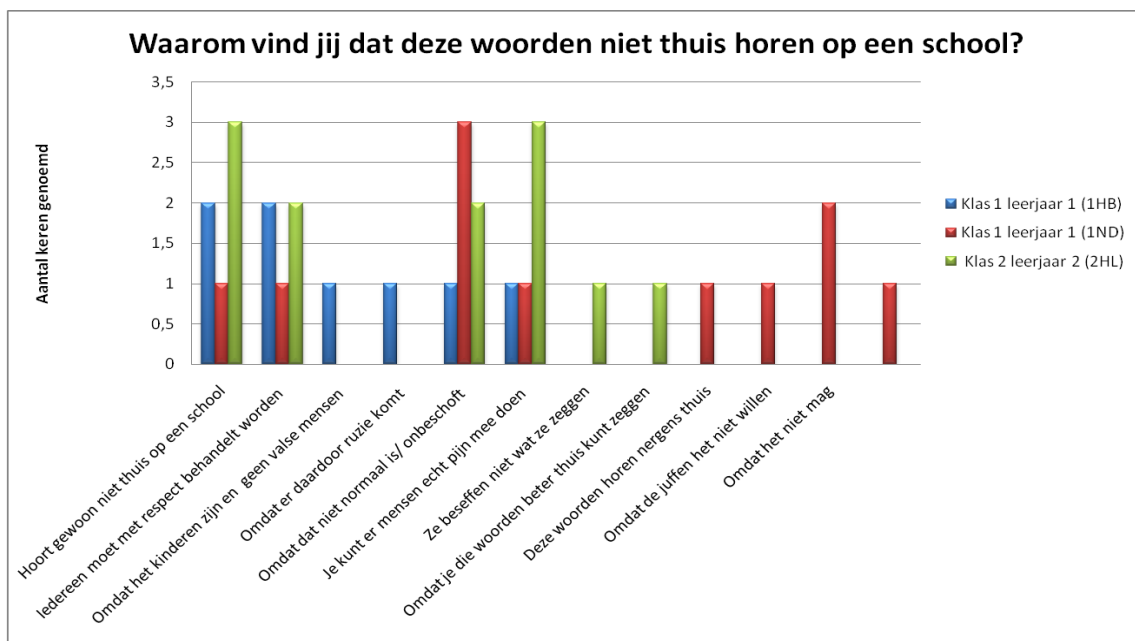


Tabel 5.



Tabel 5.1

Bovenstaande grafieken geven weer dat 97% van de leerlingen op de Frater van Gemertschool zegt dat grof taalgebruik niet op school thuishoort. De vraag die gesteld zou kunnen worden is, hoe het komt dat 90% van de leerlingen op de Frater van Gemertschool aangeeft dat er grof taalgebruik voorkomt op school en 97% zegt dat het er niet thuishoort, ondanks het feit dat het toch veelvuldig gebruikt wordt?



Tabel 6.

Zoals de uitslag van tabel 6 weergeeft hebben veel leerlingen toch het besef dat grof taalgebruik, kwetsend kan zijn, dat je er mensen pijn mee kan doen, het niet thuis hoort op een school en dat het respectloos is.

4.3 Analyse op de vragenlijst grof taalgebruik voor het Management Team van de Frater van Gemertschool

Om een antwoord te krijgen op de vraag wat de visie van het MT op grof taalgebruik is en hoe zij hiermee om gaan, heeft het MT een vragenlijst ingevuld. Het betreft hier kwalitatieve gegevens waarbij N=3. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om de 3 Managementleden onder te verdelen in deelnemer A, deelnemer B en deelnemer C. De onderzoeker heeft voor een onderverdeling gekozen omdat zo duidelijk naar voren komt wie wat zegt, maar ook beter naar voren te kunnen laten komen of er verschillen in mening of handelen zijn.

1. Vind jij dat er grof taalgebruik voor komt op deze school?

Deelnemer A: Ja

Deelnemer B: Ja. Leerlingen onderling gebruiken die taal vaak.

Deelnemer C: Ik dacht het wel.

2. Wat zijn de regels m.b.t. tot grof taalgebruik?

Deelnemer A: De schoolregels Frater van Gemertschool die passen bij het ervaren van grof taalgebruik beginnen met: "Fatsoenlijk gedrag, verdraagzaamheid en respect voor elkaar vinden wij heel belangrijk. We willen graag dat iedereen met plezier naar school komt. Houd je dus aan de regels en afspraken!"

Deelnemer B: Grof taalgebruik kan worden ingezet op officiële momenten en zijn dan volstrekt niet acceptabel.

Deelnemer C: Leerlingen: Altijd iets van zeggen, niet accepteren, bespreekbaar maken (individueel en in je mentorgroep) en sanctioneren. Sanctie is afhankelijk van situatie.

Collega's: Niet gebruiken vanuit onze voorbeeldfunctie.

Van leerling naar medewerker: uitschelden is meteen 1 dag schorsing en een gesprek met ouders en leerling.

3. Gelden die regels voor iedereen of worden er weleens uitzonderingen gemaakt?

Zo ja, om wat voor uitzondering gaat het dan bijvoorbeeld?

Deelnemer A: De regels gelden voor iedereen op de Frater van Gemertschool, inclusief de bezoekers! Het is lastig om aan te geven of er wel eens uitzonderingen gemaakt worden, immers wat de een als kwetsend en beledigend ervaart, hoeft de ander zo niet te ervaren. Er is dus geen 'standaard lijst' waaraan we kunnen meten of refereren. Met andere woorden, er worden m.i. geen uitzonderingen gemaakt, maar verschillende medewerkers/leerlingen ervaren bepaalde woorden anders, reageren dus verschillend en dan 'lijkt' het alsof er uitzonderingen gemaakt worden. Wat we bedoelen is, dat we de woorden anders ervaren en

aan de hand daarvan ons vervolg-gedrag bepalen.

Het zou interessant zijn om met elkaar de discussie aan te gaan over ‘welke woorden, uitdrukkingen’ we over het algemeen als kwetsend en beledigend ervaren en waarbij dus geen discussie ontstaat en die woorden waarbij we verschillend denken over de acceptatie hiervan.

Uitkomst zou kunnen zijn dat we ‘gezamenlijk’ de norm/acceptatiegrens scherper krijgen en daarmee ook de wijze waarop we (eenduidig) reageren naar elkaar en naar de leerlingen.

Deelnemer B: In principe gelden de regels voor iedereen. Uitzonderingen hierop zijn er volop. We hebben lln die bij boosheid niet meer weten wat ze roepen en tegen wie. Ook lln met stoornis GdL kun je niet onder de algemene regels laten vallen.

Deelnemer C: Je kunt moeilijk op elk scheldwoord een aparte maatregel/straf verzinnen. De maatstaf is: hoe bewust gebruikt de jongere het woord en met welk doel. Iemand die met Techniek op zijn duim slaat en even flink vloekt beoordeel je anders, dan iemand die bewust anderen uitscheld b.v. voor homo. Jongeren moeten leren dat grof taalgebruik niet kan en niet wordt geaccepteerd. Afhankelijk van de situatie kan er eerst gewaarschuwd worden of meteen gesanctioneerd. Jongeren moeten ook wel de gelegenheid krijgen zich te kunnen herstellen.

Bewust grof taalgebruik dien m.i. meteen gesanctioneerd te worden.

4. Hoe vaak komt het voor en noem eens voorbeelden van situaties die extreem waren en waar het MT een maatregel heeft?

Deelnemer A: In aantallen durf ik geen uitspraak te doen, maar het komt voor dat lln geschorst worden vanwege ‘grof taalgebruik’ naar medewerkers.

Deelnemer B: Hoe vaak is niet te zeggen, erg wisselend namelijk. Ik heb mee gemaakt dat ik 3 keer in 2 dagen een leerling heb bestraft daarvoor. 2 x met int schorsing en 1 x met strafwerk. Dan gebeurt er weer enkele weken geheel niets. (of dat aan die maatregel ligt weet ik niet ...)

Deelnemer C: Dagelijks maken we situaties mee van grof taalgebruik. De extreme situaties die wij ter oren krijgen zijn de situaties waarbij medewerkers van de school te maken hebben met (zeer) grof taalgebruik in de vormen zoals ik die bij de vorige vragen heb aangegeven. Het lijkt me niet de bedoeling dat ik voorbeelden ga geven van de scheldwoorden en verwensingen die dan worden gebruikt. Sommige leerlingen hebben dat geen grenzen en schelden medewerkers uit voor van alles en nog wat. Maatregel is superhelder: niet accepteren en leerling wordt geschorst voor 1 lesdag + terugkomgesprek met ouders en leerling, waarbij leerling en ouders mogen uitleggen waarom de leerling vindt dat hij/zij dit taalgebruik mag bezigen.

5. Wat verwacht het MT van het personeel?

Deelnemer A: Ik verwacht dat de collega's hun gedrag/handelen naar lln toe baseren op de onderstaande schoolregel: "Fatsoenlijk gedrag, verdraagzaamheid en respect voor elkaar vinden wij heel belangrijk. We willen graag dat iedereen met plezier naar school komt. Houd je dus aan de regels en afspraken!"

Deelnemer B: Eenduidig optreden. De leerling steeds voorhouden en uitleggen hoe je de dingen kunt zeggen als er sprake is van frustratie. Ook bestraffend optreden als grenzen worden overschreden. (en dat hoeft zeker niet steeds een time out verwijzing te zijn.)

Deelnemer C: Voorbeeldfunctie m.b.t. correct taalgebruik.

Eenduidig optreden naar leerlingen ingeval van grof taalgebruik. Alleen als we allemaal dezelfde regels hanteren m.b.t. dit onderwerp, werkt onze aanpak.

Zoals de antwoorden van het MT weergeven vindt ook dit team dat grof taalgebruik met regelmaat voorkomt op de Frater van Gemertschool. De definitie van grof taalgebruik komt overeen met de definitie van de onderzoeker, maar komt ook overeen met datgene wat de leerlingen eronder verstaan.

Bij vraag 2, "vind jij dat er grof taalgebruik voor komt op deze school?" antwoord deelnemer B op deze vraag dat leerlingen onderling regelmatig grof taalgebruik gebruiken. Maar in tabel 4 hierboven komt duidelijk naar voren dat grof taalgebruik ook zeker naar de docenten en de beveiliging gebruik wordt. Het beeld dat deelnemer B hier heeft geschetst weerspiegelt slechts ten dele de werkelijkheid.

Bij vraag 5 "hoe vaak komt het voor en noem eens voorbeelden van situaties die extreem waren en waar het MT een maatregel heeft."

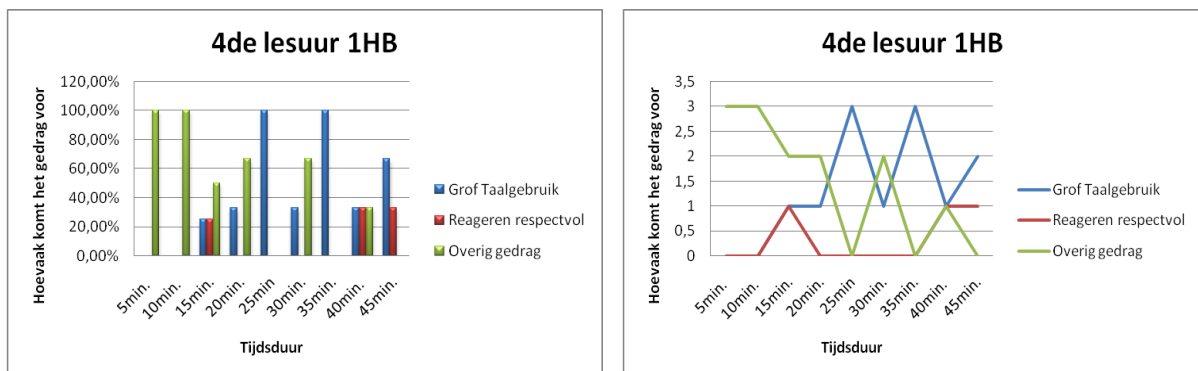
Deelnemer A heeft hier het minste zicht op. Deelnemer B zegt dat het wisselend is en dat er soms enkele weken geheel niets voorkomt m.b.t. grof taalgebruik. Terwijl deelnemer C zegt dat er dagelijks situaties van grof taalgebruik voorkomen. De vraag die hierbij gesteld zou kunnen worden is, klopt het dat in de bovenbouw leerjaar 3 en leerjaar 4 minder grof taalgebruik voorkomt dan in de onderbouw leerjaar 1 en leerjaar 2?

4.4 Analyse op het tijdstekformulier, de lessen (beginmeting)

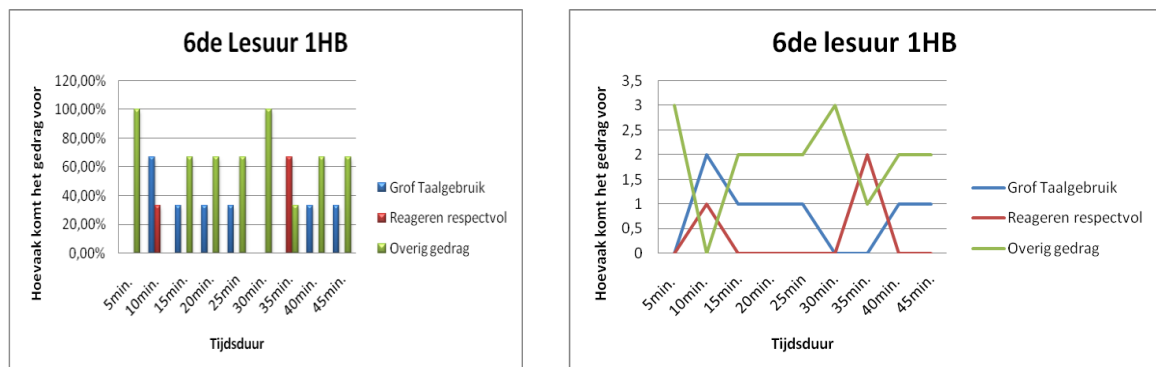
De onderzoeker is 3 keer 45 minuten in de onderzoeksgroep geweest om aan de hand van het tijdstekformulier te observeren hoe vaak grof taalgebruik, respectvol reageren en overig gedrag in een lesuur van 45 minuten voorkomen. Onder overig gedrag verstaan we dat er geen

negatief taalgebruik voorkomt, maar ook geen positief. Er wordt steeds een tijdbestek van 5 minuten genomen, waarbij elk onderdeel maximaal 3 keer kan scoren. De onderzoeker heeft bij een beginnend docent geobserveerd en bij de twee mentoren van deze groep.

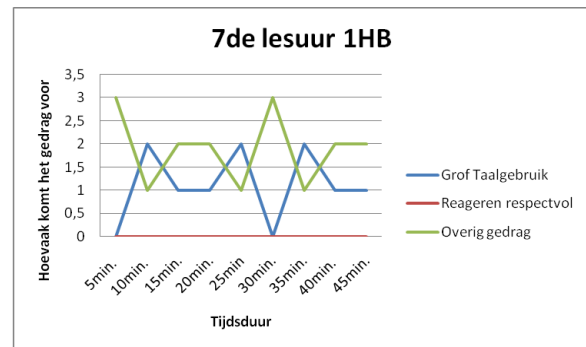
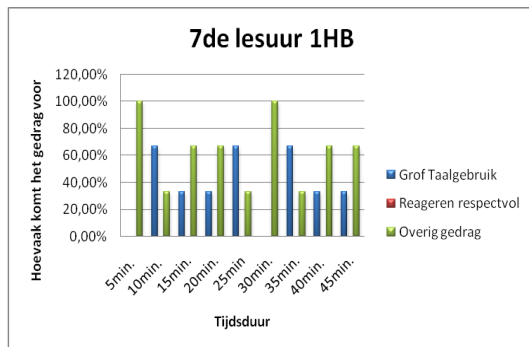
De onderzoeker heeft ervoor gekozen om de uitslagen van de tijdsteekformulieren in een staafdiagram en in een lijndiagram te zetten. In het staafdiagram is de uitslag duidelijk terug te zien in percentages. In de lijngrafiek wordt het verloop qua taalgebruik van begin tot het einde van de les duidelijk weergegeven.



De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de wiskunde les die gegeven wordt door mentor 1 van deze groep. Alle 13 leerlingen waren tijdens deze les aanwezig, er waren geen ziekmeldingen. Leerling H. neemt niet deel aan deze les en werkt op de gang. De woorden die gezegd worden zijn: what the fuck, bitch, kankerdik en houdt je bek.



De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de engelse les die gegeven wordt door mentor 2 van deze groep. Alle 13 leerlingen waren tijdens deze les aanwezig, er waren geen ziekmeldingen.

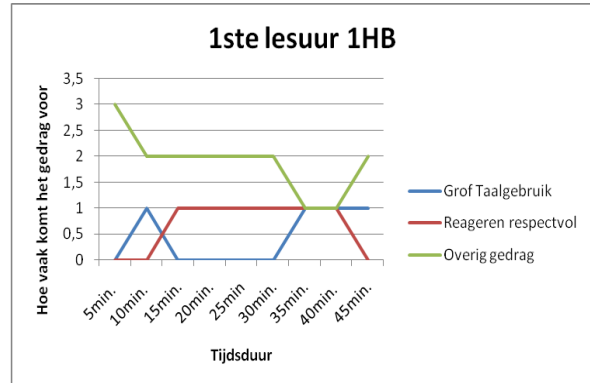
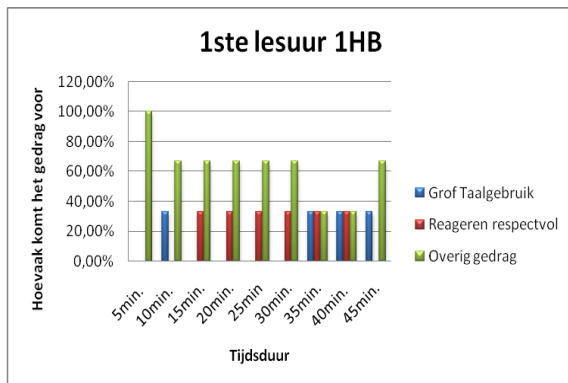


De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de biologie les die gegeven wordt door een beginnend docent van deze groep. Alle 13 leerlingen waren tijdens deze les aanwezig, er waren geen ziekmeldingen. Alle leerlingen komen onrustig het lokaal binnen. Er zit een nieuwe leerling in de klas, hij komt 20 minuten later de les binnen en gaat op zijn plek zitten. Hij zit achterin de klas en gooit met kraaltjes op andere leerlingen en probeert dit zo onopvallend mogelijk te doen. De andere leerlingen gaan hier op reageren. De woorden die gezegd worden zijn: kankertumor, vieze flikkers, houdt je bek, kankervies en kankerirritant. Er is een verschil te zien in hoeveelheid grof taalgebruik als dit vergeleken wordt met de grafieken van het zesde lesuur. De vraag die hierbij gesteld zou kunnen worden is: “heeft een beginnend docent het moeilijker om “orde” te houden binnen een groep en luisteren leerlingen hier minder goed naar waardoor er meer grof taalgebruik naar voren komt?”

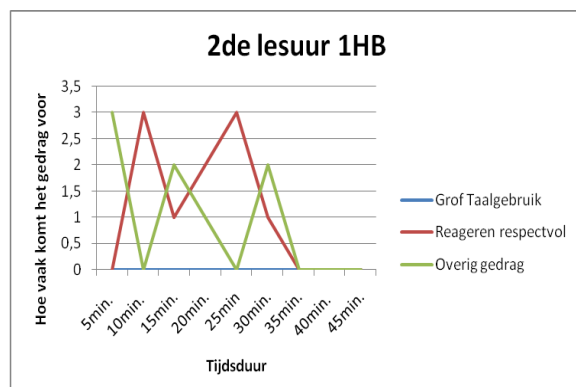
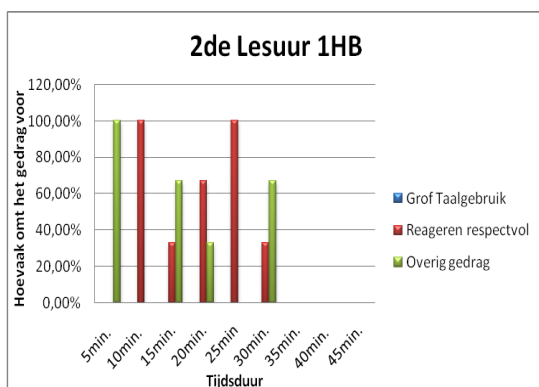
In alle grafieken valt op dat er gestart wordt met overig gedrag en dat er van grof taalgebruik aan het begin van de les geen sprake is. Wanneer de les 5 a 10 minuten bezig is komt er wel grof taalgebruik voor en dit blijft voortduren tot aan het einde van de les op ongeveer 30%. Respectvol reageren komt in alle grafieken het minst sterk naar voren. In de laatste grafiek komt respectvol reageren helemaal niet naar voor.

4.5 Analyse van het tijdstekformulier, de eindmeting

De onderzoeker is 3 keer 45 minuten in de onderzoeksgroep geweest om aan de hand van het tijdstekformulier te observeren of er na de lessenreeks over respectvol omgaan met elkaar en vermindering van grof taalgebruik verbetering is t.o.v de beginmeting. Er wordt steeds een tijdbestek van 5 minuten genomen, waarbij elk onderdeel maximaal 3 keer kan scoren. Het respectvol reageren is in deze grafieken van belang.

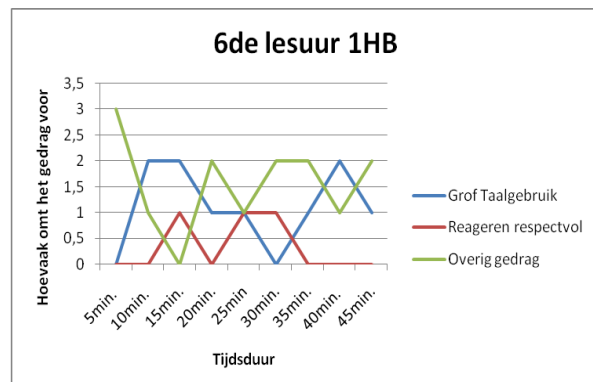
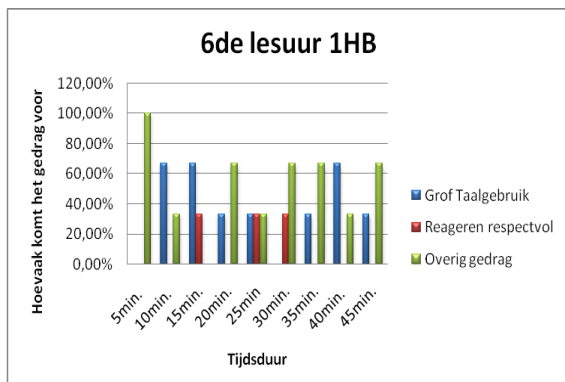


De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de biologie les die gegeven wordt door een beginnend docent van deze groep. Er waren 3 leerlingen te laat tijdens deze les en er waren geen ziekmeldingen. Voordat de leerlingen weer les kregen van deze docent heeft er een klasgesprek plaatsgevonden over de gang van zaken tijdens de les biologie. H. komt 15 minuten te laat binnen. Hier wordt door een andere leerling op gereageerd waardoor H. boos wordt. En roept “Houdt je bek!” De telefoon van H. gaat af en deze moet opgenomen worden. Dit mag niet waardoor H. naar haar mentor wil. Er ontstaat een discussie en H. gaat weg en neemt op de gang haar telefoon op. Dan komt H. op het bord als waarschuwing en wordt boos. Toch is er vergeleken met het 7^{de} lesuur van de beginmeting een afname in grof taalgebruik. De lessenserie zal hier zijn effect op hebben, maar er zou ook gekeken kunnen worden naar het tijdstip van de dag, de beginmeting bij deze docent was namelijk het 7^{de} uur, de eindmeting vond plaats tijdens het 1^{ste} uur.



De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de wiskunde les die gegeven wordt door mentor 1 van deze groep. Alle 13 leerlingen waren tijdens deze les aanwezig, er waren geen ziekmeldingen. Deze les is 10 minuten eerder gestopt omdat de mentor nog een aantal individuele gesprekken wilde met twee leerlingen. Tijdens

deze les is grof taalgebruik niet naar voren gekomen. Dit is dus een verbetering ten opzichte van het 4^{de} lesuur bij de beginmeting.



De bovenstaande grafieken zijn tot stand gekomen door middel van een observatie bij de engelse les die gegeven wordt door mentor 2 van deze groep. Alle 13 leerlingen waren tijdens deze les aanwezig, er waren geen ziekmeldingen. Voordat er met Engels gestart kon worden moesten er eerst een aantal andere zaken besproken worden die niet lekker liepen in de klas. Na 5 minuten wordt J. boos omdat er een andere docent de klas binnenkomt en J. had het uur daarvoor een conflict gehad met deze docent. Dit is ook terug te zien in de bovenstaande grafiek. Na 30 minuten hebben de leerlingen nog 15 minuten vrije tijd. In de grafiek komt dan ook naar voren dat het grof taalgebruik toeneemt. Er wordt uit het raam geroepen, G. roept door de klas. Vergeleken met de beginmeting het 6^{de} lesuur ziet de onderzoeker in deze les geen verbetering.

In alle grafieken valt op dat er gestart wordt met overig gedrag net als bij de beginmeting. Het aantal malen dat grof taalgebruik voorkomt is beduidend minder dan bij de beginmeting.

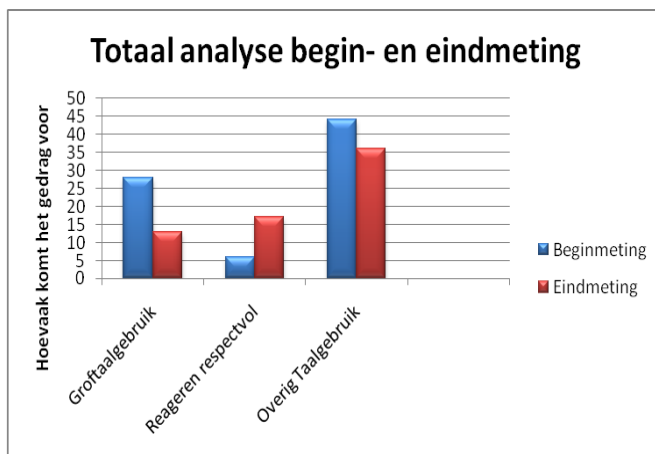
4.6 Totale data-analyse

Uit de verschillende data die ontstaan zijn kunnen verbanden worden aangebracht. De definitie van grof taalgebruik is bij alle deelnemers dezelfde.

Grof taalgebruik komt voor op de Frater van Gemertschool. Dit vindt zowel de onderzoeker, de leerlingen van de onderbouw, en ook het Management Team. Ook vinden alle ondervraagden dat grof taalgebruik niet thuis hoort op een school, maar dat het er wel degelijk voorkomt. De resultaten hiervan zijn terug te zien in de verschillende bovenstaande grafieken.

Door 1 onderzoeksgroep te nemen waarbij de lessenreeks is gegeven, is duidelijk te zien in de begin- en de eindmeting, dat er wel effect is geweest op het taalgebruik van deze groep. (Zie tabel 4.6.1)

De onderzoeker kan zich bij de uitslag wel een aantal kritische vragen stellen. Ligt bijvoorbeeld de frequentie van het grof taalgebruik aan mentor gebonden lessen of, aan het tijdstip van de dag. De vraag mag ook gesteld worden hoe structureel/ blijvend een verbetering is?



Tabel 4.6.1

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de onderzoeker naar voren brengen wat het project heeft opgeleverd voor de praktijkvraag en wat de hoofdconclusies zijn met betrekking tot de onderzoeksvraag. Wat zijn de beperkingen van het onderzoek? (Harinck 2009). De opgeleverde data analyse en resultaten leiden tot een aantal conclusies en aanbevelingen die in dit hoofdstuk beschreven zullen worden.

5.2 Conclusies van dit praktijk onderzoek.

Het doel van dit onderzoek is antwoord te krijgen op de volgende onderzoeksvraag;

Wat is het effect van de methode Equip en Leefstijl gecombineerd op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemert school?

Uit de literatuurstudie die de onderzoeker in hoofdstuk 2 gedaan heeft, komt naar voren dat er gesproken wordt van een gedragsprobleem als het probleem te verhelpen is. Er is een situatiegebondenheid. (Delfos 2000a). Belangrijk zijn hulp bij contactbevorderende activiteiten en sociale vaardigheden aanleren in een veilige en accepterende leef- en leersituatie. De jongere moet vanuit gedragstraining aangepast gedrag aanleren. (van Lieshout, 2002).

De veronderstelling dat de jongere aangepast gedrag aan kan leren middels een gedragstraining gericht in dit onderzoek op sociale vaardigheden is getoetst in dit praktijkonderzoek. Naar aanleiding van deze toetsing kan er antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag wat het effect is van de methode Equip en Leefstijl op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemertschool. De conclusie kan getrokken worden dat datgene wat van Lieshout, 2002 zegt, overeenkomt met de uitslag van dit praktijkonderzoek. Dit wil zeggen dat de sociale vaardigheidstraining gericht op het respectvol omgaan met elkaar het gedragsprobleem grof taalgebruik verminderd heeft. (Zie hoofdstuk 4 tabel 4.6.1).

Uit de literatuurstudie van hoofdstuk 2 komt ook naar voren dat er theoretisch drie manieren zijn waarop mensen communicatief met elkaar omgaan: erkennend, verwerpend en negerend (R. Fiddelaers-Jaspers). Welke basisomgangsvorm veel gebruikt wordt en welke niet, heeft invloed op de sfeer in de klas. Dit is weer bepalend hoe leerlingen met elkaar omgaan en hoe

leerlingen omgaan met hun docent. Volgens de onderzoeker is het van belang om hier als docent samen met de klas elke les opnieuw bij stil te staan. Het is belangrijk dat de leerkracht een start maakt om grof taalgebruik te verminderen en het respectvol met elkaar omgaan vergroten. Het zou dus een volgende stap kunnen zijn om het docentengedrag te gaan analyseren en bekijken welke invloeden dat heeft op het grof taalgebruik binnen een school. Het is een sterk bepalende factor wil er sprake zijn van relatie, de ervaring dat ik er toe doe.

Daarnaast is in hoofdstuk 2 gekeken naar de doelen van de sociale vaardigheidstrainingen Equip en Leefstijl. Beide methodes richten zich op de sociale aspecten van de omgang met elkaar, het leren verplaatsen in een ander. Aan de hand van beide methodes is een combinatie gemaakt in de vorm van een lessenserie. (zie hoofdstuk 3 de lessenserie). Het doel van deze lessenserie was het grof taalgebruik van de leerlingen te verminderen en het respectvol omgaan met elkaar te vergroten. Hier is in de eindmeting (zie hfd4) een zichtbaar resultaat terug te zien. Voorzichtig wil de onderzoeker concluderen dat de methodes te weinig structureel ingezet worden door mentoren/ docenten. Hier ligt nog een belangrijke uitdaging dan wel heroriëntatie.

In hoofdstuk 4 de data-analyse komt zeer duidelijk naar voren hoeveel grof taalgebruik voorkomt op de Frater van Gemertschool en tegen wie dit allemaal gezegd/ geroepen wordt. Uit de uitslag van de vragenlijst van het MT blijkt dat eenduidig optreden naar leerlingen ingeval van grof taalgebruik een must is. “Alleen als we allemaal dezelfde regels hanteren m.b.t. dit onderwerp, werkt onze aanpak.” De vraag die hierbij opgeroepen wordt is welke deze regels zijn en of deze allemaal door het personeel op de Frater van Gemertschool gehanteerd worden? Daarnaast is belangrijk te vermelden dat de leden van het MT ieder op hun eigen wijze handelen blijkt uit de vragenlijst. Misschien is het wel een van de redenen van zoveel grof taalgebruik op de Frater van Gemertschool dat de regels niet eenduidig zijn en door het voltallige personeel verschillend geïnterpreteerd worden? Naar aanleiding van de begin- en eindmeting van dit onderzoek waarbij leerlingen een week lang bezig zijn geweest met het respectvol omgaan met elkaar kan er antwoord gegeven worden op de volgende onderzoeksvraag: “*Wat is het effect van de methode Equip en Leefstijl gecombineerd op het grof taalgebruik van de leerlingen op de Frater van Gemert school?*” Het effect is dat het grof taalgebruik is afgenomen en dat het respectvol omgaan met elkaar toegenomen is. Hier zijn door de onderzoeker ook enkele kanttekeningen bij gemaakt. (Zie paragraaf 4.6).

5.3 Aanbevelingen

Uit dit praktijkonderzoek zijn een aantal aanbevelingen gekomen. Deze zijn verdeeld in 3 groepen. Er wordt gestart met aanbevelingen die betrekking hebben op dit praktijkonderzoek. Daarnaast worden er een aantal gedaan die gericht zijn op de plek waar het onderzoek heeft plaatsgevonden nl. de Frater van Gemertschool. Tot slot worden er aanbevelingen gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

5.3.1 Aanbevelingen die betrekking hebben op dit praktijkonderzoek

Leerlingen of scholen waar veel grof taalgebruik voorkomt, zijn gebaat bij een sociale vaardigheidstraining gericht op het verminderen van grof taalgebruik en het meer respectvol met elkaar omgaan. (Zie hoofdstuk 3 paragraaf 3.7.5). Daarnaast is het van belang dat je als docent duidelijke regels en structuur aanbiedt en consequent bent in je handelen. Ben je dat niet of onvoldoende dan zal er meer grof taalgebruik naar voren komen. Dit onderzoek laat zien dat het gedragsprobleem grof taalgebruik aangepakt kan worden. Het geeft een beeld weer waarbij grof taalgebruik afneemt en respectvol omgaan met elkaar toeneemt. Het probleem grof taalgebruik binnen een school is niet opgelost met een lessenserie die een week duurt, maar dit kan wel een zinvolle start zijn.

5.3.2 Aanbevelingen voor de Frater van Gemert school

De Frater van Gemertschool kan de uitkomsten van dit onderzoek, schoolbreed maken door de lessenserie zonodig uit te breiden en door te voeren binnen het schoolsysteem. Grof taalgebruik is een schoolbreed probleem en zal dus schoolbreed aangepakt moeten worden. Het advies van de onderzoeker is om aan dit belangrijk item dagelijks, gestructureerd aandacht te besteden. Verder is het zaak om dit onderwerp wekelijks te agenderen en zodoende duidelijk de vinger aan de pols te houden. Dit kan vorm krijgen middels collegiale consultatie, lesbezoek bij elkaar enz.

5.3.3 Aanbevelingen voor het Management Team van de Frater van Gemertschool

Het Management Team van de Frater van Gemertschool zou met elkaar om de tafel moeten gaan zitten om een ieders handelen m.b.t. bijvoorbeeld sanctioneren wanneer wel en wanneer niet nader te bekijken. Daarnaast zouden ze ook een ieders visie bespreekbaar moeten maken. Waarom wordt er door de ene teamleider wel geschorst en kiest de andere teamleider voor een interne schorsing? Klopt het dat er in de onderbouw meer externe schorsing plaatsvinden naar aanleiding van het gebruik van grof taalgebruik dan in de bovenbouw? En waar ligt dat aan? Hier zou een eventueel vervolgonderzoek zich op kunnen gaan richten.

5.3.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit praktijkonderzoek laat zien dat leerlingen die veelvuldig gebruik maken van grof taalgebruik, gebaat zijn bij een sociale vaardigheidstraining gericht op het verminderen van grof taalgebruik en het respectvol omgaan met elkaar verhogen.

Een vervolgonderzoek zou zich kunnen gaan richten op het docentenhandelen. Hoe wordt er door verschillende docenten gehandeld, hoe is de structuur en het consequent zijn en heeft dit invloed op het taalgebruik van leerlingen? Daarnaast zou er gekeken kunnen worden naar het tijdstip van de dag. Bepaalt het gedeelte van de dag de toename van grof taalgebruik. Met andere woorden, is er minder grof taalgebruik wanneer leerlingen net vanuit thuis komen en voor de middag les volgen? Of is het zo dat er na de middag de laatste lesuren (het 7^{de} en 8^{ste} uur) meer grof taalgebruik naar voren komt omdat de leerlingen zich dan bijvoorbeeld minder goed zouden kunnen concentreren?

Van leerlingen wordt verwacht dat ze een prestatie leveren. Lukt dit dan voelt deze leerling zich competent. Wanneer een leerling te vaak mag komen laten zien wat hij/ zij niet kan, dan doet deze leerling geen succeservaringen op en voelt zich niet competent. Er mag dan gezegd worden dat deze leerling een groot probleem heeft en de kans sterk toeneemt dat deze leerling gedragsproblemen gaat laten zien waaronder bijvoorbeeld grof taalgebruik of agressief gedrag. Het zou zeer interessant zijn te onderzoeken bij hoeveel leerlingen dit speelt zoals omschreven. Hoe sterk bepalend is het te weinig opdoen van succeservaringen een verklaring voor gedragsproblemen? Anders geformuleerd: hoe goed slaagt de docent er in om af te stemmen op de mogelijkheden, behoeftes en interesses van de leerling?

Ook noodzakelijk om naar te kijken is het handelen van het Management Team. In welke bouw (bovenbouw of onderbouw) komt grof taalgebruik het meeste voor? Wat is de oorzaak daarvan? Hoe anticiperen de verschillende teamleiders hierop? Hoe sterk stuurt het managementteam op daadwerkelijke inzet van de methode Leefstijl eventueel gecombineerd met de methode Equip? En hoe sterk leeft de visie van de school in het alledaagse handelen?

6. Reflectie

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de onderzoeker terugblikken op de onderzoeksperiode. Hoe is het proces verlopen, wat is er geleerd, wat was lastig en wat was leuk. Daarnaast zal de onderzoeker ook een blik op de toekomst werpen; wat als de onderzoeker nogmaals een onderzoek zou uitvoeren.

6.2 Terugblik, wat heb ik geleerd?

Het onderzoeken van de dagelijkse praktijk van mij als docent op de Frater van Gemertschool heeft geleid tot nieuwe inzichten op het gebied van kennis, vaardigheden en attitude. De resultaten van dit onderzoek hebben mij enerzijds laten zien dat grof taalgebruik een actief probleem is dat veelvuldig voorkomt op school. Anderzijds heb ik ervaren dat er mogelijkheden zijn om dit maatschappelijke probleem aan te pakken. Tevens heb ik steeds sterker de indruk/ ervaring dat er meerdere factoren een bepalende rol spelen bij het ontstaan van gedragsproblemen; een nadere verkenning/ onderzoek hierop is in mijn ogen meer dan de moeite waard.

Door het aannemen van een onderzoekende houding, ben ik in staat om nieuwe handelingswijzen te wijzen te ontwikkelen en te toetsen aan mijn praktijk, de school en de literatuur. Hierdoor kan het probleem grof taalgebruik actief aangepakt worden.

Als docent ben ik gegroeid tot een professional met een onderzoekende houding. Ik signaleer een probleem, maak een analyse, ga onderzoeken en er komt een uitkomst uit, met een eventueel vervolgonderzoek. Op de analyse etc. stem ik mijn handelen af, voer ik werkvormen in, stel ik lessenseries samen. Anders gezegd probeer ik gericht aan te sluiten op mogelijkheden, behoeften en interesses van de leerling/ leerlingen.

Tot slot ben ik trots op mezelf, dat ik de opleiding Master SEN² ga afronden. Ik heb aan mezelf bewezen dat ik naast een fulltime baan ook het doorzettingsvermogen heb om daarnaast een Master opleiding af te ronden.

² SEN: Special Educational Needs

6.2.1 Terugblik, wat was lastig?

Tijdens het doen van onderzoek waren er ook zaken die niet altijd gemakkelijk verlopen zijn. Ten eerste vond ik het lastig om de juiste data te kiezen om tot de beantwoording van je onderzoeksvraag te komen. Wanneer kun je er vanuit gaan dat je de juiste data hebt, dit is dus experimenteren, maar maakt het geheel ook heel onzeker omdat je niet weet wat de uitslag zal zijn. Beter gezegd: meet ik wat ik wil meten? Gedurende het hele proces stel je zaken bij, waardoor je steeds alles goed in samenhang moest blijven zien. Dit was niet altijd makkelijk en ik verloor dan ook weleens het overzicht. Twijfels of ik wel op de goede weg was. Maar als je bijstelt en veranderd dan neem je een onderzoekende houding aan en dat is de bedoeling van het uitvoeren van een praktijkonderzoek, want pas wanneer je bijstelt en tot nieuwe inzichten komt, ben je aan het onderzoeken.

6.3 Vooruitblik, wat zou ik een volgende keer anders doen?

Het doen van onderzoek vraagt zeer veel tijd. Wanneer ik weer onderzoek zou gaan doen, zou ik een heel strak en duidelijk tijdschema maken: wat moet wanneer af zijn. Nu ben ik pas in maart 2011 alles gaan beschrijven wat me achteraf veel tijdsdruk heeft opgeleverd. Mijns inziens kun je beter vast een start maken met schrijven en later zaken wijzigen, verwijderen en/ of aanpassen. Zeker het theoretisch kader betreffend.

Betreft de validiteit van dit onderzoek, kan er gezegd worden dat de onderzoeksvraag en deelvragen beantwoord zijn maar, dat een week lessen geven rondom het verminderen van grof taalgebruik en het respectvol omgaan met elkaar te verhogen er niet voor zorgt dat grof taalgebruik volledig verdwijnt. Hiervoor zal er nog veel meer mee gedaan moeten worden en zal dit soort lessen een basis moeten zijn binnen de school en binnen het lesrooster. Daarnaast zoals ook beschreven in hoofdstuk 5 zal er ook gekeken moeten worden naar het docentenhandelen en het handelen vanuit het Management Team, en zou de onderzoeksperiode langer moeten zijn, waardoor dit zou kunnen leiden tot meer betrouwbaarheid van het onderzoek.

Literatuurlijst

Boeken:

Banens, J., & Tielemans, E. (2007). Leefstijl 1. Amstelveen: Copyright stichting lions-quest Nederland

Boschma, J., & Groen, I. (2006). Generatie Einstein Slimmer, sneller en socialer, communicatie met jongeren van de 21^e eeuw. Amsterdam: Pearson Education

Delfos, M.F. (2010). Ik heb ook wat te vertellen! Amsterdam: SWP Amsterdam

DiBoase, A., & Gibbs, J.C., & Potter, G.B. (2005). Equip voor het Onderwijs. Universiteit Utrecht

Fiddelaers-Jaspers, R., & Ruigrok, J. (2003). Communicatie in de klas. 's-Hertogenbosch: Katholiek Pedagogisch Centrum: Nijmegen: Berkhout Nijmegen (Leerlingbegeleiding en Schoolontwikkeling):EPN

Harinck, F. (2009) Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen- Apeldoorn: Garant

Koenen, M.J., & Drewes, J.B. (1996). Wolters Handwoordenboek Nederlands. Utrecht-Antwerpen: Wolters 'Woordenboeken.

Kroon, T. (2005). De morele intuïtie van kinderen. Amsterdam: SWP Amsterdam

Lieshout, T. van. (2002). Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Houten/ Diegem: Bohn Stafleu van Loghum

Wiertzema, K., & Jansen, P. (2004). Basisprincipes van Communicatie. Amsterdam: Pearson Prentice Hall

Woltjer, G., & Janssens, H. (2000). Hoe ga je om met kinderen op school. Groningen/ Houten: Wolters- Noordhoff

Artikelen:

Cornips, L. (2004). Straattaal: Sociale betekenis en morfo-syntactische verschijnselen. In: *Taeldeman, man van de taal, schatbewaarder van de taal*. Johan De Caluwe, Georges De Schutter, Magda Devos, Jacques Van Keymeulen (red.) Gent: Academia Press

Appel, R. (1999). Straattaal. De mengtaal van jongeren in Amsterdam. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, 62, 39-55.

Modules:

Module pl 03 Pedagogisch klimaat

Module pl04 planmatig werken bij leer- en gedragsproblemen

Bijlagen

Bijlage 1:

Vragenlijst Grof taalgebruik

Dit is een vragenlijst voor een onderzoek naar Grof taalgebruik/ asociaal taalgebruik. De onderzoeker wil graag dat je de onderstaande vragen over grof taalgebruik invult. De onderzoeker is namelijk benieuwd naar jouw mening en jouw kijk op grof taalgebruik.

Alvast bedankt voor je medewerking.

De onderzoeker

1. Wat betekent voor jou grof taalgebruik?
2. Noem hier een paar voorbeelden van?
3. Hoor jij deze woorden ook op school?
0 ja 0 nee
4. Tegen wie worden deze woorden dan gezegd?
Tegen docenten, tegen leerlingen of tegen elkaar
5. Vind jij dat zulke woorden thuis horen op een school?
0 ja 0 nee
6. Waarom vind jij dat deze woorden wel of niet thuis horen op een school?

Bijlage 2:

Vragenlijst Grof taalgebruik

Dit is een vragenlijst voor een onderzoek naar Grof taalgebruik/ asociaal taalgebruik. De onderzoeker wil graag dat je de onderstaande vragen over grof taalgebruik invult. De onderzoeker is namelijk benieuwd naar jouw mening en jouw visie op grof taalgebruik.

Alvast bedankt voor je medewerking,

De onderzoeker.

- 1. Wat versta jij onder grof taalgebruik**
- 2. Vind jij dat grof taalgebruik voorkomt op deze school?**
- 3. Wat zijn de regels/ beleid m.b.t. grof taalgebruik?**
- 4. Gelden die regels voor iedereen of worden er weleens uitzonderingen gemaakt? Zo ja, om wat voor uitzondering gaat?**
- 5. Hoe vaak komen situaties voor die extreem waren en waarbij het MT een maatregel heeft? Geef eens een voorbeeld.**
- 6. Wat verwacht het MT van haar personeel m.b.t. dit onderwerp?**

Bijlage 3:**Tijdsteeekproef-formulier****Naam klas:****Leerjaar:****Naam observator:****Datum afname tijdsteeekproef:**

Min.	Na 1min.	na 3min.	na 5min.
5	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
10	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
15	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
20	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
25	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
30	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
35	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
40	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV
45	GT RE OV	GT RE OV	GT RE OV

categorie	aantal	procenten
GT		
RE		
OV		
Totaal		100 %

GT = gebruik grof taalgebruik

RE = reageren respectvol

OV = overig gedrag (niet negatief in grof taalgebruik en niet positief in respectvol reageren)

Bijlage 4:

De lessen:

RSV (Rolinde's Sociale Vaardigheden)

Les 1. De gouden regel:

Doe voor een ander wat jij wilt dat een ander voor jou doet.

Doelen:

- De lln weten wat de betekenis van de Gouden Regel is
- De lln kunnen de Gouden Regel toepassen

Introductie: Hoe wil jij dat anderen met jou omgaan? En hoe wil jij met anderen omgaan? Steeds vaker horen we “je moet respect hebben, je mag niet schelden enz.” We gaan voor het woord respect een ander woord gebruiken; de gouden regel → doe voor een ander wat jij wilt dat een ander voor jou doet.

Opdracht: Denk eens na over de vraag hoe jij wilt dat anderen met jou omgaan en hoe jij weleens met anderen omgaat. Denk aan je ouders, je docenten, je mentor, je medeleerlingen enz. De verschillende antwoorden van de leerlingen worden besproken middels een klassengesprek. (Leefstijl & Equip)

Opdracht: Werkblad maken en gezamenlijk bespreken. (Leefstijl) (Zie bijlage 5).

Opdracht: Jullie gaan zelf een collage van een krant maken met berichten en tekeningen die te maken hebben met de Gouden Regel (respect hebben voor elkaar en doe voor een ander zoals jij het ook wilt hebben). (Equip)

Nabespreken: Wat is er gemaakt? Laat de leerlingen een reden geven waarom ze bepaalde plaatjes uitgeknipt hebben en laat ze vertellen waarom dit te maken heeft met respect.

Les 2. Beleefdheid

Doelen:

- De lln weten wat beleefdheid is
- De lln kennen een aantal basisregels
- De lln kunnen een aantal basisregels toepassen

Introductie:

- Denk eens na over de titel van deze les “beleefdheid”.
- Wat denk je dat deze titel wil zeggen? (Beleefdheid is de manier van omgang waarmee je laat zien dat je de ander respecteert).
- Waarover zou deze les kunnen gaan?
- Waar denk je aan als je aan het woord beleefdheid denkt (woordspin)?

Opdracht: Gezamenlijk een filmpje bekijken waarin 2 dezelfde situaties gespeeld worden.

Een wordt op de beleefde manier gespeeld en de andere op de onbeleefde manier. (Leefstijl gebruikt hiervoor scene 2A & 2B). (Leefstijl)

Nabespreken:

- Wat is het effect van de eerste reactie en wat is het effect van de tweede reactie?
- Waarom kies je voor de eerste of de tweede?
- Welke van de twee is beleefd en waarom?
- Kom jij weleens in zo'n situatie terecht? (Laat leerlingen nadenken over hun eigen gedrag/ handelen).

Opdracht: Gezamenlijk een dvd kijken waarin een aantal dezelfde situaties gespeeld worden door docent en leerling waarbij de leerling de ene keer niet reageert volgens de Gouden Regel en de andere keer wel. (Leefstijl gebruikt hiervoor scene 3A & 3B, en 4A & 4B).

Nabespreken:

- Wat gebeurt er?
- Waarom denk je dat de docent boos wordt?

- Denk je dat zulke vervelende situaties makkelijk te voorkomen zijn als je er even bij stil staat?
- Kom jij weleens in zo'n situatie terecht? (Laat leerlingen nadenken over hun eigen gedrag/ handelen).

Opdracht: Het oefenen van situaties (bijlage 6), waar op een beleefde manier gereageerd wordt volgens de Gouden Regel en situaties waar onbeleefd/ brutaal/ onbeschoft gereageerd wordt en dus niet volgens de Gouden Regel. (Leefstijl & Equip).

Nabespreken:

- Wat vond je ervan om erover na te denken om op een beleefde manier te reageren?
- Denk je dat meer gedaan krijgt in de vorm van oplossingen als je op een beleefde manier reageert? Waarom denk je dat dat wel of niet zo is?

Les 3. Conflict? Oplossen! Omgaan met woede

Doelen:

- De lln herkennen het ontstaan van een conflict
- De lln kunnen nadenken over hun eigen handelen en reacties in bepaalde situaties
- De lln kunnen handelen a.h.v. het stappenplan waardoor conflictsituaties niet verergeren.

Introductie:

- Vraag aan de leerlingen, wat een conflict is?
- Wat gebeurt er dan?
- Met wie heb je weleens een conflict? Hoe reageer je dan? Is dit beleefd? Is dit volgens de Gouden Regel?

Opdracht: Elke leerling krijgt een kaartje met 2 opdrachten. De eerste opdracht is voor iedereen hetzelfde (zet alle tafels aan de kant). De tweede is anders. Er zijn 2 varianten: “Zet alle stoelen in een kring.” Hiervoor krijg je 6 minuten. En “zet alle stoelen bij het raam.” Hiervoor krijg je 6 minuten. (Leefstijl & Equip) (Bijlage 7).

De variaties zijn bij de leerlingen niet bekend, waardoor er tijdens het spel verwarring, ergernis en eventueel conflicten kunnen ontstaan.

Spelregels: Jullie krijgen een kaartje waarop 2 opdrachten staan. Lees de opdracht voor jezelf en praat er niet met anderen over. Jullie gaan eerst opdracht 1 uitvoeren en beginnen daarna aan opdracht 2. Tijdens het uitvoeren van de opdracht mag je elkaar geen pijn doen en niets beschadigen.

Nabespreken:

- Wat gebeurde er?
- Hoe komt het dat je je opdracht niet uit kunt voeren?
- Wat maakt dit spel duidelijk over de wijze waarop een conflict ontstaat? (De meeste conflicten ontstaan vanuit een situatie, waarin een of meerdere partijen hun doel niet kunnen bereiken, dus niet gedaan krijgen wat ze willen.
- Wanneer zou het conflict nog erger worden? (Als er niet gepraat wordt en ieder het op zijn eigen wijze blijft doen).
- Wat kan er dan gebeuren, wat gebeurt er dan met je taalgebruik? Blijf je dan beleefd of ga je grof taalgebruik gebruiken?
- Hoe zou je een conflict kunnen voorkomen? Hoe zou je bijvoorbeeld deze opdracht toch op een eerlijke manier op kunnen lossen zodat iedereen zijn/ haar opdracht toch uitgevoerd krijgt?

Opdracht:

- Wanneer word jij boos? Of waarom word jij boos?
- Wat doen anderen om jou boos te maken?
- Hoe reageer jij dan? Hoe voel jij je dan?

Bij boos zijn gaat het niet alleen om wat de ander doet om jou boos te maken, maar ook om wat jij doet waardoor de ander (bijv, een docent) boos wordt. (Equip).

Opdracht: Stel de vraag: wanneer los je een probleem/conflict het gemakkelijkst op? Direct in het begin of wanneer het probleem al heel heftig is? En waarom?

De leerlingen gaan situaties spelen die op school wel eens voorkomen en reageren hier op de manier waarop ze dat normaal ook zouden doen. (De situaties die gespeeld moeten worden krijgen ze van de docent). (Equip) (Zie bijlage 5).

Nabespreken:

- Was jouw reactie volgens de Gouden Regel?
- Hoe had je het anders op kunnen lossen?

Opdracht: Bedenk samen een aantal manieren om een conflict op een goede manier op te lossen, zodat het eerlijk is voor beide partijen, zonder dat er grof taalgebruik aan te pas komt. Inventariseer met welke oplossingen de leerlingen gekomen zijn.

Nu geeft de docent 4 stappen om een probleem op de juiste manier op te lossen, zodat het eerlijk is voor beide partijen. (DAP³)

1. Wat is het probleem?
2. Wat heeft de ander nodig van jou om tot een oplossing te komen?
3. Bedenk zoveel mogelijk oplossingen
4. Bekijk de oplossingen en kijk waar jullie het beiden mee eens zijn.

Speel nu nogmaals de opdracht die op je kaartje staat en pas nu het stappenplan toe.

Leerlingen kunnen zelf ook nog situaties bedenken die ze na kunnen spelen. Eventueel situaties waar ze zelf weleens in terecht zijn gekomen. (Equip).

Nabespreken:

- Merkte je verschil?
- Hoe was nu de reactie van de docent?
- Voelde dit prettiger voor jou?

Les 4: Evaluatie les.**Doelen:**

- De lln kunnen aangeven wat ze geleerd hebben de afgelopen weken
- De lln kunnen voorbeelden noemen van wat ze geleerd hebben de afgelopen weken
- De lln kunnen aangeven of ze al verschil merken in de klas nu ze deze lessen gehad hebben.

In deze les gaan we gezamenlijk bespreken wat we van de afgelopen weken geleerd hebben.

³ Denk aan de Andere Persoon

Les 11

De Gouden regel: "Doe voor een ander wat je wilt dat een ander voor jou doet."

Je hoort vaak: "Je moet respect hebben." Respect wordt vaak genoemd als een van de belangrijkste waarden in onze samenleving. Omdat het niet altijd duidelijk is wat er met 'respect' bedoeld wordt, vertalen we het in deze les met "Doe voor een ander wat je wilt dat een ander voor jou doet." Deze eeuwenoude 'Gouden Regel' vinden we terug in vele wereldgodsdiensten en filosofieën.



Niemand onder jullie is
een gelovige of hij doet
voor een broeder wat hij
voor zichzelf wil
(Sunnah)

1

Kleur de tekst die je het meeste aanspreekt.

De Gouden Regel vind je in meer dan twintig religies en filosofieën. Al eeuwenlang heeft de mens een recept voor een betere wereld waar iedereen het goed heeft.

Hindoes zeggen: "Dit is je taak: doe anderen niets aan wat pijn zou doen als men het jou aandeed." (Mahabharata 5:15:17)

Joden zeggen: "Wat slecht is voor jou, doe dat ook een ander niet aan. Dit is de wet, de rest is bijkomstig." (Talmud, Shabbat 31a)

Christenen zeggen: "Doe voor anderen wat je wilt dat ze voor jou doen." (Bijbel, Lucas 6:31, Mattheus 7:12)

Boeddhisten zeggen: "Doe anderen geen pijn zoals je zelf niet gekwetst wilt worden." (Udana-Varga 5:18)

Moslims zeggen: "Niemand onder jullie is een gelovige of hij doet voor een broeder wat hij voor zichzelf wil." (Sunnah)

Taoïsten zeggen: "Zie de winst van je buur als jouw winst, zie het verlies van je buur als jouw verlies." (Tai Shang Kan Yin P'ien)

Humanisten zeggen: "Doe alleen maar wat je wilt dat anderen doen" (vrij naar I. Kant)

2

Hoe zou de wereld eruit zien als iedereen de Gouden Regel in zijn eigen leven zou naleven?

Wat zou er anders zijn op school?

Wat zou er anders zijn buiten de school?

Beschrijf een concreet uitvoerbaar idee

Noem drie dingen waar jij de Gouden Regel kunt toepassen:

Bijlage 6:

Situaties voor het oefenen van een rollenspek op een beleefde manier en op een onbeleefde manier.

- Een leraar beschuldigt je van afkijken
- Je lerares zegt dat je lui bent en nooit iets op tijd af hebt
- Een klasgenoot zegt dat je iets van haar hebt gepakt zonder het te vragen
- Je hebt een werkstuk ingeleverd maar je lerares is het kwijtgeraakt. Ze vertelt je dat je na moet blijven om het opnieuw te maken
- Een leraar laat je afgaan voor de klas door kritiek op je te hebben
- Een klasgenoot die achter je zit schopt tijdens een overhoring de hele tijd tegen je stoel.

Bijlage 7: Kaartjes

Kopieerblad 1 Stoelenspel

Kopieer en knip de kaartjes uit. Geef elke leerling een kaartje. NB. Opdracht 2 kent drie varianten: zorg dus dat u de kaartjes gelijkmatig onder de leerlingen verdeelt.

Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen in kring. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen in kring. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.
Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij de deur. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij de deur. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.
Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij het raam. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij het raam. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.
Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen in kring. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen in kring. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.
Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij de deur. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij de deur. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.
Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij het raam. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.	Opdracht 1 Zet alle tafels aan de kant. Opdracht 2 Zet alle stoelen bij het raam. Je hebt hiervoor 6 minuten tijd.